

De veteri et nouicio Deo, de veteri et noua fide doctrinaque, siue, origo idololatriae.

<https://hdl.handle.net/1874/429982>

9

DE VETERI ET NOVICIO DEO,
DE VETERI ET NOVA FIDE
DOCTRINAQVE, SIVE,
ORIGO IDOLO,
LATRIAE.

Lege, Lector cādide, multis nominibus
hūc pulcherrimū libram, doctrina &
eruditione insignē, ut cognoscas
quo te uertere debeas, qd spe,
etare, qd credere, in tāto to,
tius Chřianismi dissidio,
in tantis rerum pu,
blicæ tumulti,
bus. Vale.
In Christo domino nostro.

H. arduus

DE VETERI ET NOVO FIDE
DOCTRINARUM
ORIGO IDOL
I AME

De veteri et novo fide doctrinarum
origo idolorum
I AME

2.

M. HARTMANNVS DVLICHIVS CANDIDO
LECTORI SALVTEM IN
CHRISTO.

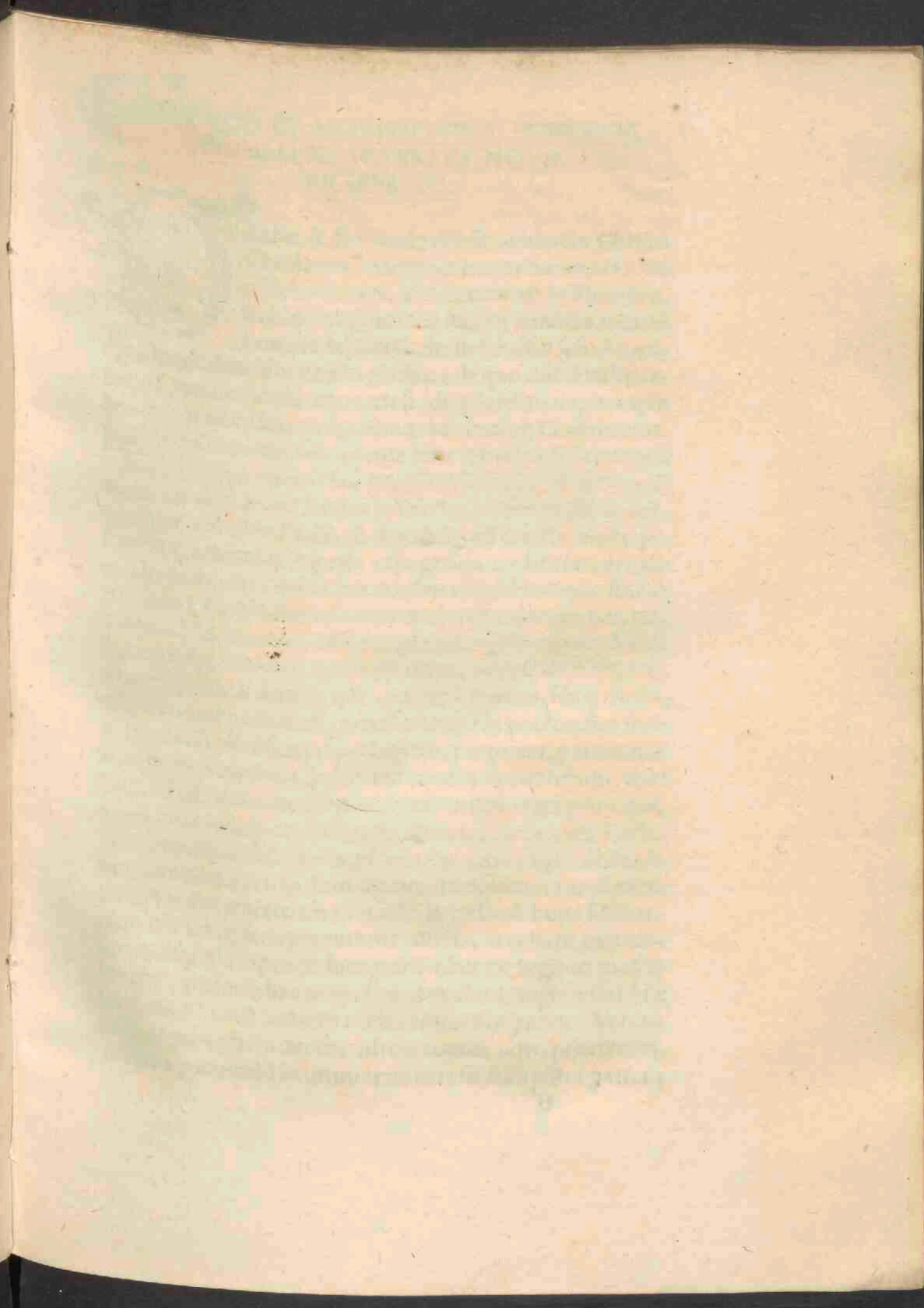
Vide quam ineptus sim, Lector iucundis. sed quid aliud esse possim: nomen meū ei præpono libro ambitiosus, quod suppressit is modestiam qui fecit: nam si uerus essem libri huius pater, cū pedagogus modo sim, ut qui docuerim eum latina loqui, quā (quæ mea est gloriæ auaricia) magnificis hunc adornarem titulis & splendidis, nimirū, aurea cathena, uel cœli fodina, siue flos florum, Rosa rosarum, HARTMANNI DVLICHII, septem artiū liberaliū magistri doctis. eximii sacre theologiæ p̄fessoris, & ad humilitatem meam ostendam adderem, licet indigni. Verū ut hoc subirem muneris, impulit me insignis libri bonitas, quo & latino instructus sermone erraret in orbe gratior, in sinuaretq; se om̄ib. Sunt enim, quos latina magis delectat, & uernacula, ueluti leuioris momēti, sordeant. Ausim uero dicere, hoc uix melior alter in his rerum publicarū turbis editus est in publicū, dignissimus certe, qui legatur ab omnib. Et ut in fronte appareat quid in recessu habeat, cogā in angustias thesaurum hunc multo maximum hoc in libro ueluti defossum. Summa est. Idololatriæ origo nata ex philosophiis, quæ per multiugas dissensiones cooperuerunt scripturas, & per Sathanæ fraudes novos progenerunt deos: habet interim occasum florentis Imperii Romani, utq; Roma rerum domina, cesserit in prædam cunctis nationib. utque tandem per Iustinianū ex ruinis sit restituta, a quo similiter opes ecclesiæ profluxerunt, ad quas statim Euangelii liber clausus est, ex paupertate euangelica profuerunt. Ponticib. Ro. capita triplici corona insignia. Inde statim subsequitur quib. iniciis primatus Ro. Papæ cœperunt, utque potentia eiusdem inclytum orbis Imperium a

Roma in Gallias sit deuolutū: & postremo quem admodū
artib. cuiusdam Pontificis ex nobiliss. ducum Saxonix do-
mo a Gallis ad Germanos sit traductū, ubi orta sunt co-
micia eligendi Ro. regem per septem principes Germano-
rum electores. Postq̄ igit̄ Roma subtraxisset colla Cæsareo
iugo, quod timebant Papæ, ex templo in regna mūdi irru-
perunt, ecclesiæ opib. instructi Pontifices, corripientes in
utranq̄ manū pro gladio spiritus ferrum sanguinis, unde
est nefaria natiuitas iuris Canonici (o bone deus) quā pa-
rum canonica. Quid multis intelliges planissime ortum
progressum, dominatum, istius purpuratæ meretricis tenē-
tis usque dum in manib. auream pateram blasphemiarū
dei plenā, qua inebriat omnes homines: uidebis etiam ut
sub titulo sanctorū patrum orbis Tyrannidē occuparint,
quos magna certe iniuria uocamus monachos, uel quod
in mundo non sint, quū nusq̄ sit mundus, hoc est, Inuidia,
Auaricia, & eius generis monstra quam in monasteriis uio-
lentior, uel quia soli sint, quam se om̄ib. mūdi artub. tanq̄
pestilētes uenæ sic potēter insinuarint, ut terrori sint om̄ib.
Cæsarib. & principib. tum his cunctis potentiori Ro. Ponti-
fici, qui se hisce circumsepsit satellitib. ut pro ipso habeat
a nobis Christo. Depræhēdes porro monachorū sceleratas
artes, pdigiosos habitus, unde sint & tam multa nominū
millia, quid sibi uelit Thomæ colūba, Dominici stella, Fran-
cisci uulnera, ordinum diuersitates & uicia notant. Episco-
porum, Abbatum officia, sacerdotū, præsertim magnorū
Canonicorū, pompæ, ritus, abusus. Ad hoc iudicant hic Ce-
ræmonix & exponunt: quid mali in his sit, decerpit, quid
uero boni monstrat. Breuiter, religiones & Christianism⁹
hic noster ita censent, ut possis facū cōprehēdere. Prætereo
prudens multa, ne prologū texam, quem quis longiorem
posset cauillari, quam sit tota fabula, quod mirabile sit to-
tius narrationis hic cōpendiū, ex suis derivatū fontib. per
pulcherrimā historiarū seriem cuncta deducēs adeo libere,

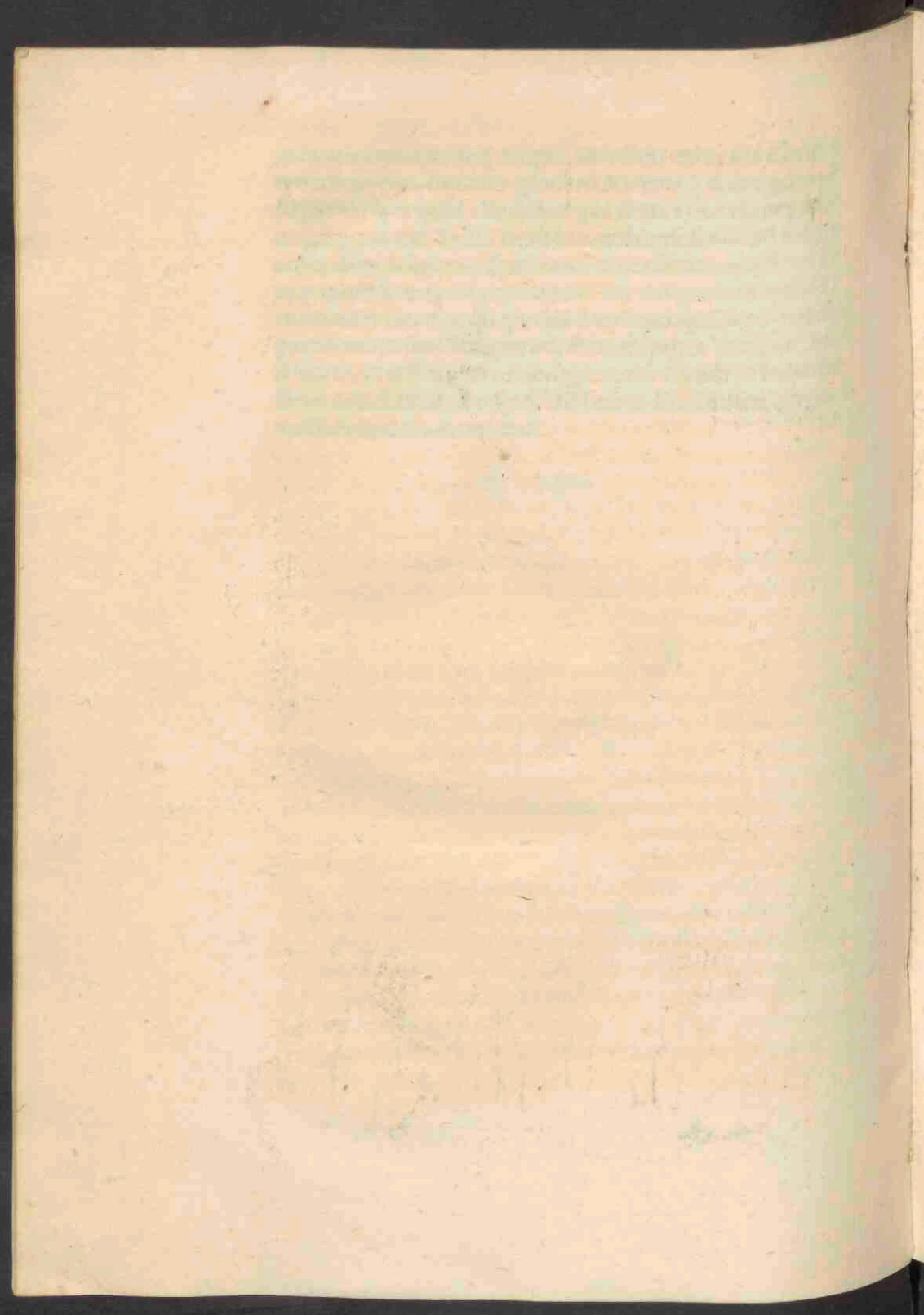
3.
prudenter & aperte, ut autor ipse (quisquis sit) possit haberi
ueluti Brutus quispiam, qui libertatē Christianā per Titan
nicas leges obsessam, & in Iudaismū quendā deformatam
assereret. In altera parte libri (nā prædicta sunt in prima)
ostendit quid sit Deus & uerbum eius, ut perueniat in cog
nitionē utriusq; quid sit Fides, Spes, Charitas, unde nostra
nobis salū sit petēda, & interim multo pulcherrima in me
dium proponit consilia, quib. laboranti ex superstitionib.
Christianismo possit succurri, ipsam proponit nobis ueri
tatem, ut est, simplicissimam. Proinde uolui & similé eius
in translatione hac oratōnē, nō quæ fuco & colorib. in spe
cum quæsitis uenditaret sese. Verbum uerbo reddidi fere,
ut oratio contineret se intra suæ originis alueos, nihil ripas
effluens, & ne quid de meo panno nude ueritati asuerem
uel abrumperem. Non est igitur quod te offendāt, optime
lector, nō bene in suas periodos cadētia, uel interdū hiulca,
quum hæc non spectatim, quam eloquenter uerterē hunc
librum, sed quam fideliter: cum tam egregie pius sit & do
ctus, ut quāuis ecclesiæ columnā, quas uocamus, non possit
pudere huius libelli, quem utinam orbis non tantū legeret,
sed etiam animo imprimeret, quæ habet, & ad eius consilia
publicum statum cōponeret, & nihil esset, quod nos nostri
temporis adeo pœniteret. Scribūt indocti doctiq; poema
ta passim, uariis moti adfectib. sed quæ tam sapienter & li
be e rem ipsam dicerent, ut uel aduersarii cogant fateri sic
sese habere omnia, nondum uidi, mundus magnis cōcutiē
tumultib. ut propemodū ignores quo tete uertas, per hoc
quod pro Idolis redditur nobis ipse Christus, pro lege gra
tia, pro carne, spiritus, pro ceræmoniis uerus dei cultus, pro
operib. crasis uera dei opera, quæ sunt credere in eū, quē
misit pater, ut est Ioannis. vi. Quæ omnia nos omnes non
possumus capere, & inde tanta sunt dissidia. Iam hoc lecto
libro certe intelliges, quid spectare debeas, quid credere, cui
inniti, ut plane pro regula quadam Lesbica tibi sit, ad quam

in tantis turbis animū dirigas. Monstrat enim tibi Christū
& uerbum eius, in cuius gloriam & uictoriā cedit quicquid
scribit: reliqua quid aliud sunt quā inanes sine mente soni
nugæq; canoræ, studiū multorū, qui nunc scribunt, laudo
ambitiōnem & gloriae famē execror, præsertim, qui sic recta
oppugnāt Euangeliū, quod certe per dei gratiam fortissi-
mos habet duces, & q̄si quosdā Annibales, quū Romanarū
partiū multi sint Sempronii, Flamminii, & Varrones, re-
meritate & iustitia his om̄ib. superiores. Christi sit iudiciū.
Bene uale Lector, & respice: tibi em̄ Iudif. Vuittembergæ.
xxiiii. Febuarii. Anno. xxii.

Tr̄o.

DE PRISCO ET NOVITIO DEO, FIDE, DOC. **S.**
TRINAQVE VETERI ET NOVA.
PRAEFATIO.

Datta & fortitudo dñi sit om̄ibus in Christo Christianis, seductis & errantibus in uia recta rediv, occecat̄is & induratis corde Pharisæis, Rabinis, præmonitō Iudicii terribilis, inditiū immēse bonitatis dei in Christo Iesu Amen.

Quādoq̄ demissus e cælo gladius (de quo dñs Mathei. x. loquit̄) nostro seculo renouarit se, deq̄ latebris uaginæ qua latuit (hoc est ex hūana sapiētia, traditionib⁹, Ceræmoniis, personata sanctitate) de repente liber & nudus, & tñ præ pulueribus & longo carceris situ nō nihil obscurus, rubigineq̄ cōtracta decolor. Iesus Christus miseratus hanc eius gladii sortem, quē iam olim Paulo cū Apostolis ad inuicta Principū scepra, tenebrarūq̄ imperia expugnāda crediderat, denuo eundem scriptis & electis suis ducibus cōmēdauit: quo stricto & exēpro ad initiū statim cultus & cōtractarū macularū polituræ, subito erumpūt, offūdūtq̄ se om̄is gñis nebula. Mūdi sapientū, superbōrū potentiū, auarorū, seruorū libidinis, mētitæ religionis, & demon ipse, qui iterū territus, sibiq̄ timēs, affectat ueterē pacis malignitatē, tranquillā potētia suæ sedē in hypocrisi, circūspectat per legatos, per partes, p̄ amicitias suas pro auxiliariis: quāobrem occulti aperiunt̄ nūc thesauri. Id est, cum ante aliquot centū annos reges, principes, reguli, ciuitates, diuites, liberalia dona ad dei cultum Ecclesiās, monasteria, sacerdotia, prouintias, arces, pagos, decimas immunitates &c. usq̄ dum cōtulerint, opinati eximiā ex eo ad deū redire reuerētiam, quæ nūc Ecclesiarū bona filiis regum & Principū eo permittunt̄ cōsilio, ut & harū partium sint, quæq̄ etiā stipendii loco pestilētibus ex Aegypto muscis locustisq̄ pēdunt̄: hac ratiōe suæ, ut credunt, uaginæ terribile ferrū redituri, & ueterem nostrā cōsecuturi pacem. Verum fulgor igniti gladii oculos m̄ltorū cordiū adeo penetrauit, ut turba p̄p̄modū in omni terra orta sit, filio cōtra patrem

insurgēte filia in matrē, tota q; tumultuāte pre discordia do-
mo. Ad hęc Ecclesiarū Collegiis, Monasterior; partibus exi-
miedoctis & sapiētibus tanq̄ uoce capti obmutescētibus, sim-
plex & indoctū uulgus, pfunda & admirabilia dei scrutat, &
loquit̄ in uarias uias ultro citroq; unde natū est apd̄ multos
puerbiū: Ego sto a ueteri deo fide & doctrina: credā sicuti
patētes mei: uultq; unaquaq; partiū alterā erroris ream age-
re, se iustū sic re, iustū ostendere. Quib; om̄ib; cōpulsus ego ut
significārē breuiter q; sit uel priscus, uel nouitius deus, perq;
sanctarū scripturarū & historię curriculū huiusmodi q̄stioni-
bus & discordiis institutionē adhiberē cōmunē, unde q̄libet
facilis ingenii pximius respiceret, utq; cōtentionū & fallax
multiugi cultus dei intelligētix nemo se multū obligaret,
ut irritū & uiciatū, dānosum, nullius praxii, a sua luce remo-
tum, quouē recta diuinā sequeremur scripturā, ad eamq; ceu
ad regulā dirigeremus nos nostraq; om̄ia, excuterem; earun-
dem nucleū paleas & tegumēta uento cōmittētes. Iā in hoc
libro a primo quasi fonte deriuatur nostrū in hac lachry ma-
rum ualle exiliū, cœcitas, malignitas peccati ex Adami icre-
dultate in nobis enata, ex q̄ tanq̄ radice oīs Idololatria suc-
creuit. Porro per historias om̄igenæ superstitiōis in cultu fal-
sorū deorū ip̄a narrat̄ origo, unde nomē dei occuparint Lu-
cifer, Belus, Pallas, Iuno, Venus, Saturnus, Iuppiter. Deinde
a Christi natiuitate Iudæorū cœcitas, Philosopher; ipie as
Hereticorū peruersa scripturar; notat̄ intelligētia. Postremo
ut per demonū imposturā elata sit ultra deū creatura, quā
nunc Papā dicimus, decretis etiam diuinis eidē honoribus p-
pestilētissimū adulator; sub quo meret, exercitū a quo Papa
tanq̄ capite abusæ potestatis, errorū multitudo descendit in
totū totius mūdi corpus, Christo ppemodū ita antiq̄to &
extincto, ut ignotior pene sit nobis quouis hospite. Templis
Romæ, ut iam olim sub demonibus, a pertis uariis ceramo-
niis insolenti & mirabili dei cultu, q; sinē uarietatis nō habet.
Id quod sub cōspectu est, ut om̄ia cōfirmet & pferat, dānet, in-
dicet Roma, ut q̄s nō immerito sub iudiciū uocare possit,
uam nāis sit q; nūc regnat Romæ Antichrist; an ali; q̄sp̄iā.

6.
expectāndus, cum sic istius omnia & doctrina & uita a Christi
ueteremter dissideat, q ipse cū Apostolis nō sic nec docuit,
nec talia in usu habuit. Prohibuerūt autē, maledixerunt etiā
doctrinæ tali & ritibus.

LIBER PRIMVS.

A B initio mūdi q̄primū rationales creaturæ uitā
acceperit, statim discessionē factam angelica in
cœlis natura argumēto est: pars em̄ deū seq̄bat̄,
& pars defœcit, formātes nouiciū sibi deū Luciferū. Homo in
terris (nam ex Adam Abel Cayn uiæ statim discedat erupe-
rūt, quas om̄es ingressi posteri usq; dum calcāt, & sic ibūt in
diem expeditiōis sæculi) exq̄suiit sublimia lōge lateq; gesta
i libro Genesis, perq; Biblia. Iam si in manus accipim⁹ uetu-
tissimos historiographos, sicuti Manethonē apd̄ Aegiptios,
Berosum Chaldeorū, Mochū & Estium Syrorū, Hisiodū, Jo-
sephūq; Iudæorum, Romanorū Titum Liuiū, tū certissima
uerissimaq; deprehēdimus uestigia, om̄es omniū temporū
homies ut in aliis, tum maxime in dei ueneratione admira-
biles extitisse, discordes & pertinaciter uarios, ita ut quis ter-
ra & regio ppriū sibi & nouū, & inauditū finxerit deū. Causa
prima tam multipliciū deorū fuit incredulitas primi parē-
tis Adæ. Nā posteaq; æternus uerusq; deus se Adam aperue-
rat, isq; parū credidisset uerbo dei, iccirco in occasione uenit
præcipitis lapsus in inobediētiā: interim em̄ cū deū per fidē
nō timeret, sua inuestigauit, ut cōsequeretur sciētiā & cog-
nitionem boni & mali, in fiducia futurū, ut similis deo fieret,
tum subito reiecit eum dñs deus, ut incredulū, ut mādato nō
obtéperantē. Inde diffidentia & petulātia, temeritasq; terras
Adam, ex qbus miseri prepimus om̄es, occupauit, eamq; na-
turā cuncti ex sinu Euxæ matris suxim⁹ tanta ui, ut om̄es ho-
mines cōmuni pgressu in diffidentia gignamur, sicut docet
ad Ro. Paulus. Proinde, ut mea fert opinio, originale peccatū
nihil aliud est quā incredulitas, & aduersus deū recalcitratio
quæ nobiscū in terras nascit̄. Inde uictimarū oblatiōes in le-
genaturæ, circūcisio in lege Mosaica, baptism⁹ in grā, sunt
opposita fidei in deū signa, in qbus hoies ad fidē cōfidenter se

exercuerūt, ad iudiciū interni hoīs, obediētis fidētisq; uerbis
 & p̄missionib⁹ dei. Signū em̄ sine fide uanū est & inutile. Cū
 uero in mentē nobis uenit signū fidei, impressum nobis in
 inuocatiōe nominis dei, tum debem⁹ p̄petuo occasiōē ar-
 ripere, immēsa gratiā dei nobis collata, benignissimis p̄mis-
 sionibus, ex intimo cordis desyderio fidē dare, & gr̄as agere.
 Nam maximū est oīm sacrificiorū, recta Christianaq; fides,
 quā ubi exercueris, facis qdē utile op⁹, nec otio marcescis, ut
 quidā cœci fatiūt. Si Adā uere credidisset uerbo dei, in eternū
 non lapsus fuisset, in quē iustitia diuina merito persecuta est
 grauissima pœna, eam peruersam patētis nostri diffidentia
 naturā, inobediētiāq; omēs filii tanq̄ hereditatē per manus
 accepimus, ita ut cōmūter duce natura in om̄ib⁹ nr̄i amore
 teneamur, nostra quærim⁹, extollim⁹, præponimus cunctis,
 ex nobis ueluti deū quēpiā formamus. Sic Cayn se fratri suo
 Abel prætulit, extruxitq; urbem primā Enoch, seq; metipm̄
 regē creauit. Sic elatus animi Nimrot superbū Babylonie
 regnū cœpit extruere. Sicq; rex Assiriorū Sen Abrahā auus pri-
 mū edificauit Idololatriæ templū, homies loco numinis ue-
 nerādos p̄ponēs. Non multo post rex Belus Nimrot filius
 ubi septuagita qnq; annos Babiloniā, totamq; summa pæe
 Assiriam administrasset, Ninus Beli, aurā captans popularē,
 gloriāq; parentis simulachrū faberrime cœlatū in alta colū-
 na in mediū statuit forū, Asylū quoddā illud p̄nuntians, ut
 qcūq; q̄buluis facinorib⁹ rei, ad imaginē pfugissent, intacti
 & liberati essent, in quā se statim uetus insinuauit serpens Luc-
 fer, oracula reddēs hominib⁹, unde Assiriis & Babilonia, no-
 uus est natus deus Beel, a morte Nini uenit prorsus in usum
 Beel, tēporisq; successu abiit Beel in uerū antiquūq; deū, q̄ dei
 ceptus in Babilonia sesq; mille annis quousq; regnū illud sup-
 bum steterat permansit. Pallas, Iuno, Venus, Paridi Priami
 Troiani filio per quietē obuersabant tanq̄ iudici, cui formæ
 uictoriā cederet. quarū miro captus amore iuuenis adeo, ut
 & inde earundē imagines in tēpla uenerint, & ipsæ per serpe-
 tis fraudē loquaces statuae deæ habitæ sint. Saturnus indu-
 strius & bon⁹ agricola, eam sibi apud hoies laudē peperit, ut

Origo Idololatriæ.
Prim⁹ grad⁹

Beel primus nouiti⁹ deus.

Tres Paridis deæ.

Saturnus.

quem uiuum regem habuerant, mortui imaginē ceu terrae
deum uenerari sint. Huius gnat⁹ Iuppiter in Creta, in alia p
cliuis, ambitōs⁹, scortator, p honore summo aucupādo mul
tum, p̄fudit auri, eximiaq; mūera, maxie in captādis egregia
forma puellis, quibus uariā multiplici uestitu formā mētius
insidiatus est, ex qua arte Ouidius ansam cōprehendit suā
scribendi Metamorphosim, defunctusq; uita & ipse nomē
dei tenuit, & una cū homībus deus p̄senuit. Ita possum⁹ oēs
cecae uetustatis deos cōmemorare. Nam qcquid erat insigni-
nium uirorū uel rex ut Belus, avarus ut Saturn⁹, ambitiosus
ut Iuppiter, tyrānus sanguinarius ut Mars, ingeniosus & fa-
cūdus sicuti Pallas Mercuriusq; libidinib⁹ dediti corpore, uo-
luptate, uita, sicuti Venus & Priapus, ebrius & uino sepultus
ut Bacchus, fatidicus ut Apollo, Venator sagax quēadmodū
Diana: breuiter qcquid unicū & singulare ad usum morta-
liū repererāt, ide nomē diuinū una cum rebus inuenerūt, ibi
q̄primū huiusmodi prāstātium uirorū uel regū simulachra
loco numinis erecta sunt, inseruit se Sathan, tumultuas in
ligno, interim etiā flāmas eructās, uel somnia faciēs, si ualetu-
dinarios ante statuā ponerēt, & uictimas deo cederent, fore
ut pristinā reciperēt sanitatē: ea ratione nata p̄pagataq; est
ap̄ uetustatē Idololatria. Deinde in tanto uariorū deorum
quasi exercitu, pro multa hoīm cupidine p̄fecturus q̄spiā
in bella rex aptū negotio selegit numen, uelut Martem, siue
Bellonā (quēadmodū Romanorū refertum diuis Capitolii
testatur) cui sacrum faceret, cōsilia uel oracula acciperet. Alius
petens adulescētulā uxore, eamq; formosulā coluit Venerē:
Agricola avarus frugū, suū implorauit Saturnū, ut aegrot⁹ p
sanitate Apollinē, sapiētiae & prudētiae (sicuti Græci) studiosi
Dianā siue Pallada, qui singuli suos habuere flamines & sa-
cerdotes cū p̄digiosis statuis, ceu interpretes cōfabulātes, ad
quos p̄miscuū uulgus diuerterat, accepturi institutionē ad
ferendi deo uictimas & mūera: sicq; una super aliā terrā cultu
diuino p̄gressa, domestico diuo fortiori & potētiori uoluit
p̄cellere. Quare risit & elusit sanct⁹ p̄pheta Helias deos Baal,
suosq; q̄dtingētos p̄phetas, indeq; superbiēt Ephesini nobi,

Iuppiter.

Causa oīm
idolorum.

Impostura
Sathanæ.

Flamines
deorum.

Diana tēplū
apud Ephe-
sios.

Christus Iesus
victor Idolo-
latræ.

Gaufa psecu-
tionis Chri-
stianorum.

Lucifer pri-
m⁹ nou⁹ de⁹
Versutia ei-
usde m.

Istissimo, & iter mūdi opa admirādo Dianæ tēplo, quæ causa fuerūt multis alias ingrediūdi puincias, ad frustra deos petentes, q̄ bonitate pares dii, a seq̄ ipsis dissidētes, in mutuā internicionē cōgressi sunt. Atq; hæc durauit supersticio ad duo millia annorū & sexaginta duos ante aduētū Iesu Christi dñi n̄i. Verū posteaq; dñs & rex gloriæ, dei filius de cœlo ex gremio sui æterni patris descendit ad nos miseros, cœcos, peccatores, humanam ut carnem indueret, tum istis emētis & nouis (suo tamen tēpore apud homines uelut priscis) diuis frenū fait iniectū, scopus præfixus, ne porro sic potēter terræ dñarent, ut cōpleret scriptura, Sapiētia. xiiii. & Christus Iesus docere cœpit humanū genus, uerū æternū ante secula ueterem deū, Danielis. viii. agnoscendū, adorādū in spiritu & ueritate, unde multis locis tēpla collapsa sunt, obmutescētibz ad ueritatē Christi simulachris, euanescente fatidico specuum halitu, inualescētibus Christianissimi uiribus. Hoc nō potuit uet⁹ perferre serpens, quod sic in cōtemptū tor⁹ abiret, cōspirauit itaq; & locutus est flaminibz, ut ex oibz locis Christianos fagarēt, opprimerēt, interficerēt, q̄ ipsi p̄tra ueterē fidem noua docerēt, a qbus persuasi, reges & principes ingētes atq; inhūanas exercuerūt tyrānides, ubicūq; uel mouisset se Christian⁹, uita statim linq̄re necesse habuit, q̄siq; parū esset mori, intolerabilibz antea tormētis cruciat⁹ opinati singlarē ex eo ad deos redire reuerētiā, ampliōre aspiraturā fortunā. Postq; uero selecti Christi milites p̄bissim Christiani Christo cōsiderant, astitit ipsis p̄senti auxilio, operat⁹ pereos admirabili uirtute admirabilia, ut cōciderēt simulachra in nihilū redata, flaminū & pphetarū imposturæ sub cōspectū cū magna diffamia uenirēt, reges, eorūq; imperia ceu coacta fidei Christianæ subiicerent, iam tum uetus serpens, prim⁹ & nou⁹ deus Lucifer hæc secū agitauit cōsilia: Idola & uictimæ decedunt, nomē tuū ludibrio fit, diuini honores oēs, atq; a deo beneuolēs thus eripit tibi, inueniūda est alia uia & ratō, q̄n hæc me p̄didit, quousq; Christiani nō multū templis eorundēq; pompis tribuerāt, ut quorū uis in scriptura erat posita, omēs uincebāt sermone, nemie eos potēte capere, in tā admirāda

doctrina: Deum habere filium, isq; hominis induisset carnē,
 postea crucifixus, mortuus, in uitā resurgēs, utq; fidendū euā
 gelio. ad cuius regulā uiuēdū nobis, in angore & necessitate
 patientē esse, diligere inimicos, illis benefacere, p̄ illis orare,
 & id genus alia, quæ flamines regib⁹ nunq̄ dixerāt, cōtraria
 aut̄ sēpe. Etia Christiani sic integre & cōstanter ad euangeliū
 uixerāt honestā, amicā, pacificāq; uitā, ut un⁹ ex his dixerit
 Augustin⁹: Euāgelio nō crederē, nisi me ecclesiæ, hoc ē Chri
 stianorū, qui ex eo in tā pbabili uita succreuerint, auctoritas
 cogeret. q̄si diceret, quāq; de tam honesti, boni, inter se amici,
 iusti homies, ex euāgelica doctrina pueniāt, necesse est euāge
 lii doctrinā esse uerā & iustā. Atq; postea scelerat⁹ iste & mille Secū d⁹ Idolo
 artū prima cogitarat p̄cipia, hoc ē fundamēta Christianæ latrice grad⁹
 fidei, has secū rōnes deputās: fuisi inter oīa creata pulcherr. sa
 piētis. nobilissīma, rōnisq; capacissīma natura, & uerbo dei
 & mādato nō credidisti, inobediēs extitisti uoci ei⁹, p̄pterea
 de gradu p̄cipitata es & reiecta. Deīde & tali usus argumētos
 Primi hoies Adā & Eua, & ipi nō credētes deo, neq; obtēpātes
 in eādē perditionis uenēit sortē, & pariter Cayn & Saul, unde
 experiētia me docet, Quicūq; deo nō credit, uel quæ p̄misit,
 uel quæ locutus est, & is a deo reiciet atq; perdet: ex q̄bus hic
 sequit̄ ad fundamētū angularis lapis, Nullū esse maius, uti
 lius, acceptius opus, quā si in uniuersum deo credat̄ uerbis &
 mandato, sine percūctatione exquisitioeq; causarum, ut ca
 pitalis meus hostis Elaias xl. ait. Quis consiliarius eius fuit
 Porro, nunc intelligo ex Apostolis, quod Gai⁹ eo suo pror
 sus credant, quicquid loquuntur scriptura est, nihil addunt
 neq; demunt, permittentes uerba ut ea locutus est deus, un
 de assisit eis Messias, adeo ut nulla Ro. Cæsarū uis aliquid
 possit. Nā quo plures Christiani per diras, cruciatus, occidū
 tur, eo alacrius fortiusq; pugnant pro fide, & docent. Tu
 hasce inibis rationes, sicages, probe calles lumbricum ha
 mo p̄fixum, quo Adam, Eua, Cayn, Nēbroth, Saul,
 Hieroboam & ceteri, illesti sunt & capti, pendebis denuo
 hamum, qui seīs quid funiculus hic atraxerit, deuorato
 cum esca hamo: Atq; ita uetus nequam suam instituit

piscaturā, aptum æri cibum prætexens (per hamū intellige
 inobediētiam, per escam incredulitatē: quicūq; em̄ diffidit, nihil
 credit) Visu itaq; cōsecutus est quosdā Iudæos, q; Apostolorū
 obloquebant doctrinā, seductores eos calūniātes, q; poplū
 a lege Mosaiica alio traducerēt, neutiquā sequendos esse, neq;
 sic credendū. Nam quicūq; nō circūcisus esset, & ad Mosis le-
 gem uiueret, a salute eterna excidisset. O q̄ illic eamq; trāsu-
 cidam pessimus impostor supposuit escam: arbitraris ne
 Iudæos honeste potuisse dicere: Apostoli nouitiā tradūt fi-
 dem, errores, heræses, nos uero in ueterē deū Israhel, fidē, do-
 ctrināq; credemus. Ad quod qd̄ respondit Paulus: nihil ex
 philosophicis disputās dixit. Si circūcisi fueritis, tum Christi⁹
 uobis nō est utilis. O insensati, q; fascino uos nō obedite
 ueritati: O Paule utinā nūc uiueres. Hac deceptiōis inescā-
 tione uet⁹ serpēs om̄es mūdi perreptaui anglos, & quocūq;
 loco Apostoli discipulūq; p̄dicabāt Euangeliū, subito sacerdo-
 tum principes Pharisæi pruperāt in mediū, opposcentes illis
 legem Mosaicā, ueterē deum Israhel, prisicā fidē: atq; ubi do-
 ctrina succubuerant, ad pbra, & seditiones uerberaq; specta-
 bāt. quod ex intimo pectore nobilis dux Paul⁹ in. ii. ad Co-
 rin. xi. grauissime quærit, labores, plagas, naufragia, pericula
 falsos fratres &c. quem locum te oro diligēter excutias, & ex
 animo dolebis, tantos s. Pauli labores tanta acceptos igrati-
 tudine. hāc q; scelestissimā incredulitatē inescationē circū-
 lit Sathan ad. xlii. ānos, quousq; Iudæi in uniuersum p̄ Titū
 & Vespasianū uicti, coactiq; sunt, patriū solum exilio uertere,
 & usq; dum præiatā captātes perditionis escam, qua, ph dolor
 in perpetuū strāgulabūtur. Cœterū postq; esca adeo unlgata
 est & agnita, ut ad hamū hoīes cauti nō amplius impingerēt,
 cōtemnētes eius gn̄is cibos, alterius coloris hamo præfixit,
 nempe potentiā Cæsarū regūq; ut supra docuimus, secundā
 quod paræmia est: Verba ubi nihil possunt, puocandū est ad
 uerba. At quāto crudeli⁹ tyrānis principū cōmota est, tanto
 magis Christiana fides roborata radices egit. Præterea cōmē-
 tus est intra se sceleratas, nō sic pcedit, genus hoīm est cōstās,
 forte, uestigio insistens, alia sunt amplectenda p̄silia. Iudæis

Terti⁹ grad⁹

Quartus.

tyrānisq; nihil pmoues, accipe ad partes flaminū discipulos
 qui erant philosophi, multa quondā edocti ab illis, atq; pri-
 mum negotio idoneos pspexit Græcos, ut Atheniēses in Beo-
 tia, Corīthia, Achaia, isti insurrexerāt Christianis, cachinno
 excipiētes, quod de natiuitate morteq; Christi cōmemoraue-
 rant, pferentes ex philosophis argumēta Aristotelica, Socra-
 tica, Pythagorica septēq; Grætiæ sapiētū, colligebātq; artifici
 uehemēter demonstratiōe, non posse fieri, mortu⁹ homo in-
 uitam ut redeat, & similia, quæcūq; de fide Christiani pposu-
 issent, occurrebāt Græci semp philosophia subtiliter admo-
 dum & prudēter, ut & Paulus cōmotus sit Corin. in. i. cap. i.
 ut diceret, Nos autē prædicam⁹ Christū crucifixū, Indæis q;
 dē offendiculū, Græcis uero stultitiā. Attamē cum euāgelicā
 doctrinā signa sequebant, credebāt tandē euangelio, & ea in-
 ter Christianos & philosophos disceptatio post Christum ad
 trecentos durauit annos, oportuit tñ (ut ad mundū loqua-
 mur) Christianos obnoxios esse, & angusti⁹ sua p̄trahere, nā
 cōtemptus & negligētia eorū ut umbra corpus, sequebat̄ eos
 per exilia, tormēta, persecutiōes, mortes. Verū hisce trecentis
 annis ecclesia Christianorū nec stetit unq̄ uel melius uel fœ-
 licit⁹, qb⁹ a natiuitate Christi trecētesimo undecio anno. Cō-
 stantinus uir bonus & nobilis, religionis diuinæ amās, succes-
 sit, qui cum arma cōmissurus in tyrānū Maxentiū esset Chri-
 stianorū carnificē, bonorū tortorē, necromāticum, cædis &
 perditionis etiā charorū auctorē, atq; eius belli cura præme-
 retur, per quietē obuēnit ei insomniū siue uisum cōsistē erga
 Maxentiū, atq; interim in cœlo apparuit ei aurea crux orien-
 tem uersus spectās, & interrogāti, quale nam hoc signū esset:
 increbuit auribus uox clara cœlit⁹ demissa: Cōstātine in hoc
 signo uinces: euigilauit autē cōtemplabūdus qd nā hoc esset
 imaginis: illucescēte die suorū coegit purpuratorū senatū,
 ex quibus intellexit, Christianorū esse signū crucē, quos etiā
 accersierat postea, declamātes mltis de sancta cruce Christia-
 naq; fide, tum ita Cōstāntinus Cæsar uerba fœcit, Si fœliciter
 in Maxentiū Cæsare successerit, & ipse ego Christian⁹ ero. Atq;
 ita quasi armauit se suosq; sancta Christi cruce, & congressus

et illud

Constantinus

et illud

et illud

Maxentio fortissime uicit, foelicitissimeq; triumphauit, cumq;
pro more Romani Cōstantino magna triūphalia decer-
nerent, non mihi sed Christo debent respondit. Erexit itaq;
ualde nobilē crucē, baptisat⁹ est, abiit in Christianū. Hic Ro-
historia dist. xcyi. Cōstantinus, narrat donatōnem a caesare
factam quarto baptisati die, cum Hieronymus in tripartita
testetur, Cōstantinū ad ultimū uitæ primū sacrosancto tin-
ctum lauacro, nec (ut isti dicūt) Romæ, sed Nicomediæ, quæ
parum inter se p̄sentiūt. Pontificiū ius hoc loco egregie mul-
tas mentis donationes factas magna uanitate p̄fici Ro-
orbis terrarū ius permissum, subiectam regiā maiestātē &c.
Quæ omnia nullā ex testamēto Cōstātini accipiūt speciem
uel colorem. Hic em̄ ut pater Cōstātinus Romana tenuit
sceptra, & a Constantio Iulianus &c. hoc ueḡ est. potestatem
fecit Ch̄ianis extruēdi tēpla, magnificis eadē ornauit dona-
riis, p̄dicādi Euāgeliū i om̄i loco libertatē p̄cessit: nō aut̄ Ro-
mā dedit, uel quēuis aliā puintiā uel gētē. Vet⁹ serpens denuo ad
ueteres icurrit artes, istruxit artificē ad hamū escā, ita rōnat⁹
Nunq̄ usu uenit Romāorū caesare a tuo defecisse ductu, au-
spitiis, ueneratiōe, simulachra deorū in capitolio collatu n̄,
calcant pedib⁹, occludunt & p̄cidūt tēpla, sic facies, fretus
phorū auxilio, in scripturarū agrum falsum seminabis semē,
peruersam intelligentiā, ita, ut in partes Christianorū unitas
dirūpatur, indeq; eorū fides incipiet labascere, deficere, suspe-
cta fieri, & tam tui rursus assurgent diui, Atq; ita suppositū cū
esca hamū qdā Ch̄istiāorū sacerdos Arrius deuorauit. gr̄cu-
lus in Alexādria Aegypti, ubi incidit i locū Ioan. c. xiiii. Pater
maior me est: arripuit occasione docendi in sacrosancta tri-
nitate differentim, patrē esse omniū maximū atq; potentis-
simū, pximo loco stare filiū, sed minorē patrē: subseq̄ postre-
mo sp̄iritū sanctū in triade hac m̄imū. Arrigite aures, o Chri-
stiani, quā plen⁹ sit admirabiliū fraudū uetus serpens, qbus
angularē ueræ fidei Ch̄istianæ lapidē infringeret, quo pacto
om̄ia ab initio mūdi eo cōposuerit cōsilio, ut deo nec crede-
remus, nec fideremus. Arri qd nō & illud legisti Ioan. x: Ego
& pater unum sumus: & similiter quando locutus Philippo,

Confilia Sa-
thana,

Ex philoso-
phia hereses,

Arrius.

Qui uidit me, uidet patre, Quid uero aliud sacerdotem cir-
cumuenit Arriam, quam philosophia: quando uoluit ex
Aristotele sacra scriptura metiri & censere, quemadmodum uel
hisce temporibus (proh) quoniam nimium multi faciunt. Hic Arrius
magnum post se traxit sectatorum gregem, qui pro nouo tol-
lebant eum deo per doctrinam. Nam quae docuerat philosophiae
multis firmabat demonstrationibus & exemplis. Tum uero
Leuiathan uetus calcabat rosas, postquam bene hoc inuentum
precesserat, ut ipsi inter se dissidebant Christiani. Nam & Con-
stantius consensit Arrio, multi item insignes episcopi, ut Eu-
sebius in Nicomedia minoris Asiae: in ea enim & Morea &
Achaia & Macedonia omnes ferme Philosophi sunt orti,
regnantes ibidem in scholis multis annis, a temporibus usque
Dauidis Assyriae & Medorum regis, huiusmodi nihil aliud credebant,
nisi quod ratio praescriberat. Per quae tempora bonus & do-
ctus in episcopum Alexandriae euectus est Athanasius, is hoc
sibi sumperat, ut Constantio ueritatem monstraret, Sed quae
tamen habuit negotia ueteris Leuiathan: quas technas struxerat:
quosdam subornauit sycophantas, qui bonum & doctum Athana-
sium Caesari Constantio sic mendaciter detulerat, ut extra gra-
tiam eius adeo esset, ut & insidias uitae Athanasii multo tem-
pore poneret, cuius innocentiam exitus aperuit. Nam Arrius
infami morte paulo post periit, intestinis in secessum foede
prolabentibus in Nycena synodo, sicut pulcherrime postea
Athanasius apud treuitos aperte in psalmum, Quicumque & ex-
presit & memoriae prodidit. Cum itaque uetus Draco hunc
attraxisset hamo pendulum piscem, praeseruaui capturem escam
quod multam conspexerat Arrianoque turbam, quae aliud atque
aliud e scriptura uerbum decerpens suo illud Philosophiarum
iure condidit, fisco obduxit, hamoque praesigens, multos inutiles
cepit pisces, ad uas salutis nihil pertinentes, ut Macedonium, Ne-
storium, Euriten, Simonem, Valerianum, Donatum &c. progressu tem-
poris, huiusmodi inutilium piscium ad sexaginta octo, tamquam praesaeptae capture,
escam cum hamo absorpserit. In tanta sunt in Christianis orta dissidia,
ut sanctis patribus & episcopis summus incubuerit labor disputandi & scri-
bendi praeter errores, ut Anastasio, Eusebio, Hilario, Cyrillo, Da-

Athanasius.

Origo haeresum.

mascéo, Ambrosio, Hieronymo, Augustio &c. hæc dissensio
 & diuersa scripturarū intelligentia in loci: quibusdā ad octin-
 gentos occupauit annos. & quicūq; nouorū deorū, nouaq;
 fidei querit uestigia nomiatim, legat Decretales. xxiii. q. iii.
 quidā, In huiusmodi disputatōib⁹ ansa oblata est bonis & ue-
 nerādis patribus, per argutas philosophiæ obiectiones, arma
 qualiacūq; manibus corripere in aduersum pietā, etiāsi ali-
 qñ sacra scripturæ difformia, qñ tñ dolēter & ex sincero pug-
 narint animo, permissa fuit illis retractatio, qd̄ satis illorū
 monumēta testant, quare non imprudēter dixit Augustin⁹
 Alios autē ita lego, ut quātalibet sanctitate doctriæq; præpol-
 leant, non ideo uerū putem, quia ipsi ita senserant, sed quia
 mihi uel per illos auctores canonicos, uel p̄babili ratione qd̄
 a uero nō abhorreat persuadere potuerūt, scelestus Lucifer
 perpetuo cœlestē sitiens honorē, ultro citroq; cogitauit, oēm
 mouit lapidē, in omnē Christianorū statū defixus, atq; anio
 intentus, aduertit Cæsares inter se, & alias p̄intias belligerā-
 tes, per quæ aliqñ rursus a Christi defœcerāt fide, poterātq; pa-
 rum sacris intēdere literis. quibus autē episcopi studebāt, cœ-
 teris neglectis in paupertate p̄dicāres euangeliū, nec tū aliud
 Romæ erat episcop⁹, quā pastor, nō ut nūc rex & dñs, & simi-
 liter in aliis quoq; urbibus episcopi Pastorū fungebātur offi-
 cio, non mūdi tenebāt sceptrā, sua curabāt, docebāt populū
 regnū dei, p̄solando, pauperes fouebāt. Nam tum a populo
 pendebant illis necessaria, & pecunia in egenos partiēda, exē
 emplo apostolico: optimatibus uero & magnis istis satrapis
 multis erant iniuriis & erūnis obnoxii, submiserāt autē se, ro-
 lerātes aduersa p̄pter nomē dñi. At cōmūis populus magna
 fidelitate mutuo cōsolātes se, ut quæq; erāt trāq̄llima eo cō-
 ueniebāt, ueluti in Aegypto, ubi s. Antoni⁹ multos Christo lu-
 crificēcit discipulos, adeo cōdēsante se Christianorū examie-
 ut aliquot milia cœlestis p̄hiæ, hoc est euāgelii uitā indidem
 uixerint, in mortificatiōe carnis, ut testat̄ dinus Hieronym⁹
¶ In illis tēporibus a natiuitate Christi. anno. cccc. lxxvi. &
 deinceps, Cæsaribus bella gerētib⁹ (nam ex fato finis instite-
 rat Romano imperio) eorū dē familiæ eradicabant, eratq;

Officia p̄fisco-
 rū pontificū.

Cæsar R. o.
 imperij.

Romæ præfectus Orestes, qui filio suo hoc honoris detulerat, ut non Augustus (quæ erat germana Cæsari nomenclatura) sed Augustulus, quasi pusillus imperii auctor nominaret. Nam uerus Romanus Cæsar Occidentalis plagæ, hoc est Romæ, Italiæ, Galliæ, Germaniæ imperator regno pulsus, inque locum eius Isaurus Constantinopolitanus Cæsar Orestem Patritium, Romæ præfectum successerat, qui suam urbem Augustulum surrogat, atque ita nobilis urbs, olim orbis terrarum domina, sine Cæsare Romano præfecto seruiert. Tum insurrexit post terminos Hungariæ, credo ex Vlachia princeps Odoacer Ruffus, qui ingenti conscripto exercitu Romanam recta contendit, cui & suis armatus legionibus præfectus Orestes occurrit, uerum uel ad magnanimi Odoacri conspectum fugam se madauit, Papiam spectans, fugientisque uestigia leges Odoacer Ruffus urbem oppugnando cepit, Orestemque trucidauit, populum bundus deinde per omnem ultro citroque errans Italiam, cum non inueniret hostem, infestis signis Romanam perrexit, ad Romanum regnum gladio euectus, pro libidine administras illud, hicque est occasus occidentalis imperij.

Occasus occidentalis imperij.

Roma in prædam cecidit.

Ut enim Odoacer uolens lenta manu Romanam ceperat, ita similiter illi erepta est, ut quem trucidarat Theodoricus Gothorum, sic incluta Roma fuit in prædam posita cunctis exteris tyrannis & nationibus, ut non seculo Mediolanum, cui nunc Ungarus, modo Græcus, iam, Gottus, paulo post Armenius imperitat: qui plus ferro, bombardis, ignibus potest in proximis est & charissimis. Ne litera quidem exaret illis temporibus Papam appetuisse Romanam, uel oppugnasse uel alioque bellasse. Abdiderat se se in angulum in paupertate & aduersitatibus suo succo uictitas. At post Christum incarnatum D. xix. anno, optimus uir Iustinus Cæsar Gothus Constanti-

Iustinianus.

nopolim admīstrauerat, q̄ ep̄os ex latebris exiliorū p̄tractos magna p̄secutus est beneuolētia, cui postea successit Iustian⁹ ex sorore nepos, tātus iustitiæ amator, ut om̄es Ro. Cæsarium cōstitutiōes in unū collectas in ordinē digesserit, q̄s huc usq̄ ius uocamus Cæsareū, hic cōsiderās Ro. Imperii ruinas, recuperatis aliquot ex hostibus p̄uintiis, p̄lapsum magna ex parte erexit imperiū, extruxitq̄ egregias deo Basilicas, maxime Cōstātinopoli, magnis illas thesauris locupletās, adiecto annuo uictu & amictu. Hoc uero ad stomachū fœcerat ep̄os & sacerdotū, recipiētū animū & lætitiā, abactis sollicitudinib⁹. eaq̄ tēp̄state Ro. ep̄us erat Agapitus, missus ad Cæsareū per Theodatū p̄ pace ineunda, sepositis discordiis, hic tā erat sanctus uir, ut ingrediūti ei Cōstātinopolitanas portas q̄dā captus uisu oculos reciperet: quæ acta sunt a natiuitate Dñi D. xxx. anno. Nec tam potuit nouus deus Lucifer suas omittere fraudes & strophas. Ad annū D. lxxx. Gregorius magn⁹ eius noīs prim⁹, creat⁹ est Romæ Ep̄s. primo etiā ex Græcis Cæsare Mauritio Cappadoce, iam bene auctis Ro. pontificis diuitiis, p̄traxit iterū hamū uetus serpens Mauritū illectās, ut capitaliter Gregorio immineret, & cæteri quoq̄ in cōtēptu magno essent ep̄i. Cæterū cū perstaret Cæsar odisse sanctū Gregoriū, p̄uidētia dei pm̄isit ultionē ut caperet a Foca, qui percussio securi Mauritio regnū postea tenuit. ¶ Hic Gregorius ultim⁹ Ro. Ep̄us fuit calcans martyrū & Ap̄loꝝ uestigia uiuēdo, docēdoq̄. Tamen si autē a Cōstātini regno, ep̄i Ro. de die in diē in diuitiis creuerāt, nec ampli⁹ ita oēs ad Euāgelii regulā leuere & adamussim oēm uitā exegerāt ut pri⁹, declinātes sensim ab Euāgelio in ceremonias, unā post alterā legē pm̄ulgātes, tñ tolerabiliter cōmutarant se usq̄ ad Gregoriū, post quē Euāgelii librū prorsus clauerūt, irrūpētes salutationib⁹ principū curias aperte, ut seq̄, Anno domini cccc. iiii. Focas obscuro loco natus, sed fortis bellator, primum a famulatio erat p̄fecti Ro. deinde in castris Cæsar elect⁹ tyrān⁹ crudelis, ei⁹ regni anno secūdo e uiuis in cōmunē locū abiit sanct⁹ pater Gregori⁹ q̄rtuor eccl̄iæ doctorib⁹ cōnuerat⁹. Tū uero uetus Draco hamū suū, splēdida ornauit esca, hac arte:

Gregori⁹ prim⁹ mus.

Quint⁹ gradus Idololatricæ.

Legittim⁹ Cæsar sedem tenuit Cōstātinopoli, collega nihil,
 ominus assumpto, qui occidētis regnū (ut Romā, Italiā,
 Frantiā, Germaniā &c.) occuparet & regeret, iam Cæsare oc-
 cidentalis plagæ, ut supra narrauim⁹, trucidato, & exacto, ut
 Roma unicuiq; ad rapinā esset exposita, diripiētib⁹ quæcūq;
 poterāt gētibus, interim opes Romano accesserāt pontifici,
 non regiones uel populi, sed ut sit aliqñ in thesauris pecu-
 niarū. Iccirco cœpit in illo Euāgelii spiritus frigere, qđ specie
 regni, Cōstātinopolitan⁹ Ep⁹ Romano se præserrer, cui
 statim uetus serpens in id instructā ante porrexit escam (qui
 erat Bonifatius eius nominis tertius) tali colore. **Quid tuis** **Bonifatius,**
 tu in miseria & cōtemptra perpetuo iaceret: Roma terrarū ca- **tertius.**
 put est, infamiæ tibi est, qui non & ipse episcoporū caput ap-
 pelleris, quod maiori iure quam Patriarchæ Cōstātinopo-
 litano tibi cōtingeret, Romanū dominiū permutatū est, nec
 tu tam humili loco apud Cæsares es, ut maiores tui. Huius su-
 perbiæ hamū cum esca simul penitus absorpsit Bonifatius,
 ad amicitia Cæsaris Focæ p̄fugiēs, quē summis precibus sati-
 gavit p̄ priuilegio, ut cæterorū ep̄orū summus esset Ro. hoc **Papæ nomē**
 ē Papa, pater patrū, utq; ecclesia Ro. om̄ibus anteferretur, **vnde.**
 quod quāuis egerime cōcederet, precibus tamen extorsit tā
 dem, ut Focas in priuilegiū consentiret. Hoc autē prudenter
 nunc dissimulant, clamātes Papam omniū maximū, & Ro.
 super omnes alias ecclesiam, idq; ex diuina præordinatione
 immediate, ut isti dicunt, dist. xxii. om̄es. **Quare** igif Cōstan-
 tini donatio ementita est, secundū quā episcopat⁹ Ro. præ-
 celleret om̄es, & regnaret om̄ib⁹: ut in suis habent decretis.
 distin. xcvi. Cōstātin⁹. **Dicūt** de suis quicqđ uolūt priuile-
 giis Romanēses, ut qui in ius suū referāt, qđcđ in mentē uene-
 rit, sed cui nemo ausus sit cōtradicare, nisi uelit terribile illud
 heretici nomē, ut mādat dist. x. xi. & xix. sic oēs. Hanc (ut
 dixi) gl̄iæ escā uorauit Papa Bonifatius. **At** nū Euāgelio p̄for-
 me sit, aliipnūtiēt: & hic ham⁹ oēs posteriores attraxit p̄ōti-
 fices, ut ius sit, inimo diuinū ius natū sub pœna mortal̄ p̄cti,
 qđcūq; sentiret aliter de ro. p̄ōtificis priuilegio: atq; inde sc̄tissimi
 prius Papæ appellatio. Itaq; cū Cæsare priuilegiis innocētēta

scripturā: Tu es Petrus: equetūt, fabricātes sibi ex eis ipsis di-
uinum ius, **Q**uā robustū idolum, nouusq; deus tum est nat⁹
Nam hoc cognominis, nulli antehac Ro. episcopoz obrige-
rat. Sed cū cōtēptus & paupertatis caminū, sic fuit extinctū
huiuscemodi fructus, quos usq; dum uidem⁹, tulerūt diuitiā
& ignauū otiiū. Bonifatius iam tum statim usurpauit titulū
papæ Bonifatii eiusnominis tertii pon. max. coegitq; ex reli-
quis epīs & sacerdotib⁹ Romæ cōciliū, in quo sanciuit, ut de
inceps papa a sacerdotib⁹ & populo electus, eiusdē esset uirtu-
tis potestatisq; tātāq; existimatiōis, ac si Cæsarea accessisset
cōfirmatio, quod decretū pugnabat in ueterē cæsariū p̄suetu-
dinē & a uetoritate cōfirmādi episcopos, q̄ a prima saluta-
ris aq; origiē usi erant. **B**onifatius autē ubi priuilegiū papā uo-
candi se, impetraāt, hoc premii loco Cæsari rependit, ut clā-
cæsareā maiestati p̄rogatiuāq; detraheret, & a quo per sup-
plices uoces tanq̄ a dño & cæsare priuilegiū primatus obti-
nuerat, eidē dñari & imperare p̄sumpsit. Quāuis nec ipse, nec
aliquot posteri eius aperte decretū hoc in usum trahere non
audebant, qm̄ tum tēporis cæsar p̄fectū Romæ patritium
cōstituerat, cuius suffragio & a p̄probatiōe papæ creabant. Ita
tū se gesserāt porro papæ, tanq̄ iure superiores essent Cæsari-
bus, sine quorū auxilio quicqd poterāt cōstitiebāt, instituētes
episcopos, ut potius obedirēt papæ q̄ cæsari. Est tñ qd̄ p̄feras
tam immani superbiz Nā nō multo post occiso Foca, q̄ tāta
priuilegia uicario Christi sic suppliciter oranti p̄cesserat, He-
raclius cæsar creatus est, **A**nno dñi. D. cxii. quo tēpore uere
nouū idolū nouusq; deus Mahomet Ismaelita surrexit, qui
nouam cōdiderat fidem, qua Turcæ uiuūt. Postq̄ prim⁹ no-
uus deus Lucifer, causam suam ita longe pmouerat, ut inter
Christianos cōprehēderit, qui nomen sibi summi epī, maxi-
mi omniū mortaliū dñi tribueret, placuit & ipse sibi, sic cogi-
tans, p̄gredieris amplius, qn̄qdē sepem sic perrupisti, transi-
liistiq; escam ueterē, p̄be dolis illitam obiecit papæ Cōstantino
post natū Christū D. clxxxvii. quā auide deglutiēs a Iustinia
no Cæsare, eius noīs tertio (nō ex eo q̄ ius cæsariū condidit)
plura rogauit cōfirmanda priuilegia. Ex qb⁹ facile intelligit

Oriḡo fidel
Mahometicę

qua ratōne tāta succreuerit sanctitas. Atq; ita Papæ Romani
 sacræ exciderūt scripturæ, tanto nomine ascito, occupato in
 omnibus negotiis principatu, & accubitu primo, cœpētq; fœ
 dera & amicitias principibus Cæsaribusq; iūgere, didicerūtq;
 eorundē curias salutare, inuoluētes se omnib⁹ causis, negotiisq;
 hinc inde tractādis, crescētes etiā pulcherrime in possessioni
 bus & diuitiis: quæ ratio uiuendi pontificū usq; in cētēsimū
 durauit annū. Sceleratus dæmon cœpit gaudiū magnū, suas
 tam magnifice pcedere artes. Nam paulopost ad numerum
 āni. D. cc. xviii. Cæsar Leo tertius, Syr⁹, deposito p̄iarcha Cō
 stantinopolitano Germano suffocit Anastasiū: tū papa Gre
 gorius tertius prupit, Cæsariq; scripsit, ut pristino honori ger
 manū redderet. Quod cum nollet Leo, Gregorius ad ueteris
 serpentis cōsiliū, auctor fuit toti Italiæ, ut a Cæsare deficeret
 (sed nō ad exemplū ueterū pontificū in cōtemptu uiuētū)
 quem etiā anathemate percussit, eo cōsilio, ut belligerātibus
 inter se Cæsaribus, imperiū ei cederet, qm̄ magni esset nomīs
 apud principes. Vetus serpens nihil cūctatus, illeuit escā cum
 hamo ut stillaret. Nam hoc sibi negotii sumpserat, Christi fi
 dem, si non supprimeret, inuolueret tñ, quocūq; possit mō,
 suggessit papæ hoc cōsiliū: Quādoq; dē legitimū Ro. imperiū
 interciderit, & quicuis ex omī mūdo aduena irrūpit in illud,
 Cæsarem se faciens Cōstātinopoli, superimponēs collo tuo
 aliquem Patritiū, quin tuam periclitare salutem, ut nomen
 maximi una cum re habeas: Tua erit sedes Roma, tui erit cui
 cōcesseris regnū arbitrii. Leoni Cæsari deinde successit Cōstā
 tinus filius homo ualde tyrānicus, sub quo Pipin⁹ ex Galliis
 Legatos ad Pontificē misit, Anno D. cc. liii. & papa uicissim
 coquentens inter se mutua p̄silia, ut papa Zacharias, quādā
 sibi sumeret potentiā, deiect⁹q; ueteri dño, Pipinū Galliarū
 regem fœcicit, aspirātibus principū fauoribus, isq; beneficio
 papæ primus nūerat⁹ eius terræ rex, sicut canūt Pontificia
 iura. xi. q. i. Te qdē. Subsequētī anno mortuo papæ, Step
 hanus secūdus substitut⁹ est. Hic suā usuras potētia, cū in Italia
 Aistulphū regem molestū haberet, implorauit statim Pipi
 num, ad aliquot miliaria occurrens illi, obtestās p̄ p̄sidio scē

Papæ & Cæ
 saris prima
 dissensio.

Irruptio pon
 tifici in reg
 na.

Ro. ecclesie prestado, confessor em esse maluit qua martyr, sa-
 tis habens, si eo titulo celum irrumpet. Tum uero antiquus neq
 diabolus causa stetit, postq ueq Christianae diuitatis nucleum
 uitiosum reddiderat. Hi em qui antehac solidissima omniu
 Christianoru coluna extiterat, in pteptu martyrioq, a scrip-
 turis sanctis abalienati, mundi & terrae assumpserat negocia, cre-
 adi caesares & reges, principat & dominia ad se trahedi, au-
 cupates magnificos & superbos titulos, porrigetes ad oscula
 pedes, utq sine papa nullum transigeret negotium, ultionem in ho-
 stes minitate. sicq solutus cura diabolus, non amplius necesse
 habuit, obambulare ut leo rugies, de quo Petrus: pbe em sci-
 uit illud Euangelii: Nemo pot seruire duobus dnis. & Paulus.
 Nemo qui militat deo, iplicat mundi negotiis. Et gaudebat
 uehemeter satan uetus, esca splendidi9 adornas, deoq nouitio
 iterum deuoranda obitiens. eratq fraus sic subornata, ut &
 paulo ante paucis memini. Anno dni. D. cc. li. regnatib9 Gal-
 liae regibus nomineten9, parlameto (ut etia in huc usq die)
 omnes definiente regni causas. Papa caput inclinauit Galliae,
 quo tepore ex antiqua familia Merouengi regnabat nobilis
 sanguis Hildericus rex, sed Pipinus Caroli magni auus regni
 admistrator erat, in cuius demortui locum filius successit Ca-
 rolus & ipse admistrator, nihil min9 Hidarico, ut q ex regia
 ortus erat pgenie, Galloru rege. ignoro q fide Carol9 regno
 pfuerat: hoc pstat, fauentem habuit Ro. potifice. Interim obiit
 Carolus, relictis tribus filiis, Carolomano, Pipino, Grifone.
 Carolomanus aperuerat Pipino animum de amplecteda uita
 monastica, fitq Monach9. ita patuit Pipino inuadedi regni
 locus, admistratoris ptextu. Hilderico rege usq dum uiuente
 Pipinus regia fitiis dignitate Papae se adiuxit, & rursus papa
 Pipino, idem monstri alens, uterq priuato adact9 comodo.
 Itaq Pipin9 (ad ueteris interim serpetis dolu intede) Bur-
 cardum Herbipolensem epm transmisit Romam, una cu Fol-
 rado suo a sacris, ad Papam Zachariam, p hmoi postulatis & in-
 terrogationib9, oracula consiliaq eius ut acciperet, uter iusti9
 regnum teneret: an qui eius omnia portaret onera, an qui curis
 liber solo nomine rex esset. Ad quae ex demonis institutioe

Consilia papae
 ad Hildericum.

Zacharias pronuntiavit: utilius esse eum nominati regem, qui regni negotia curaret, qui id quod regis esset, omnes subiret labores, quā alter, nomine tantū ociosus rex. **Quam sententiā** Papa ex suo didicerat Iure. xxii. quest. gnta. Si qs conuictus. Vbi minister Pipinus tantū fauorem deprehendit, tantāq; uidit fenestrā inuadendi regni sibi apertam, cōcepit animo regiam maiestātē occupandā, qui conatus doli erant in natuum & legitimū Pipini dominū & regē Hildericū. Is enī sic, quemadmodū & hodie fit, præerat regno, repetita ab antiq; simis regibus cōsuetudine, descēdentibus a Meroueo: Huiusmodi potestas erat pontifici, nec a Christo (qui noluit patri moniū duobus diuidere fratribus) nec a quopiā alio pmissa sententiā ut ferret discordem in dominū, tale nihil suspicārem pro seruo: uerum suos habuit uetus serpens ludos, atq; eos foelici exitu. **Atq;** ita, ut diximus, Pipinus adhæsit pontifici, & pontifex suæ potentia querens præsidium Pipino, ut simile facile gaudet suo simili, & suum inuenit semper olla-cooperulum: sed non erat alicuius exempli uel iuris, Papa reges ut crearet. **Quamobrem** ad alias se cōuertit artes: comparauit sibi & Pipino multorum Germaniæ principum amicitias, populorum itidem, Galliæ ut consentirent, atq; ita polenta (quod dicimus) fuit decocta, ut potentia suæ gladium corripere pontifex, Pipinum in Regem euehens, secundū traditionem sacrorum iurium. distinc. lxxxviii. Episcopus. Bone deus, postq; uerus, bon⁹, & pristin⁹ rex Hilderic⁹ hoc cōperit, quid faceret: quia & faciendā, & omittendā, in Pipini, ut administratoris, manu erant, cum optimus rex fidei datæ, præstitiq; iuramenti moneret Pipinum suum ministrū, tum prorupit sanctus pater Papa Stephanus (qui Zachariæ successerat) absoluitque Pipinum ab omnibus prestitis **PIR** **IVRAMENTIS, ET FIDE PRISTINO REGI HILDE-** **P**rico data promissaque: nec tantum PIPINVM, uerum omnes etiam cæteros principes in Pipini regnum detruserunt in monasterium. **Itaq;** sicut Christus mūdi regna fugit, Apostolusq; honores mundi calcauerant, ueteres sancti Episcopi

Decessio Pa-
pæ a sancta
uita.

Pip⁹ q̄ ethnic⁹
papæ ptās.

Papa notus
deus.

scriptura pugnabāt, mortē pro ueritate libenter oppetentes.
Ita hoc tēpore ep̄i Romani aperta fronte in omnē irruerūt
mundū, queritādo supremos orbis honores, diuitias, poten-
tiā cōlestē etiā usurpādo, cōtra oīa Cæsarea, naturalia, diui-
naq; iura, quod de sede per fraudē legitimū & naturalē deie-
cerat Regem (quē fingunt inutilē regno fuisse: & quales sunt
isti:) quod absoluit & laxauit prestita sancte iuramēta, p̄mis-
samq; fidem. **Q**uod putas gaudē u solidius ueteri serpenti po-
tuisse cōtingere, quā hac transacta causa: Habet tñ eius pote-
statis colorē papa in sacro iure. dist. xlvii. omēs. Primus no-
uus deus Lucifer bono erat animo, super erecto p̄to se tēplo
& nouo deo, ad cuius collationē nihil erat illud magnificū
Dianæ, uoluit etiā laboris sui fructus & tributū auferre (nam
Ro. extirpatū fuit imperiū, Roma papæ cesserat, qui exulta-
bat spiritu ualde, quod in tam magni Cæsaris locū uenisset)
Apprēhēdit denuo Lombardiæ regem Aistulphū, q̄ oppug-
nabat diuexabatq; Pontificē, quod ditiōes Romæ finitimas
ita sensim cū iniuria eius decerperet. **Q**uare Stephan⁹ Papa
orauit Pipinū p̄ p̄sidio, bona eius & p̄intia cōtra Regem
ut defenderet. & ita induit arma Pipinus Romā tendēs una
cum papa, qui ipse p̄ auxilio ad eū uenerat, pepulitq; Roma
Aistulphū, quo tēpore Stephano Pipinus Rauennā, & q̄sdā
alias urbes muneris loco permisit. Interea Pipino in Galliæ
Regem potentia pontificis & fauore populi cōstituto, regna-
uit Cōstantinopoli Leo quart⁹ Ro. Cæsar, & quantū Gallia
creuit, tñ Ro. regnū cæsariq; defœcit, extincta Romæ omni
obediētiā, nullo legitimo Cæsare Romā tenente, cū ex ue-
teri instituto duo olim imperassent. Iam papa potestatis suæ
p̄sidiū in Pipino inuenerat, qui ei p̄ libidine in om̄i Italia
urbes, p̄intias, gentes, donodederat. **Q**uare has ex alto repe-
tam historias, statim intelliges, utiles eim sunt & necessariae,
uerū ut, quid sit Papa, nucleū eruas. Post hæc, Anno dñi. D.
cc. lxxxi. Leonē Cōstantinopoli mortuū subsequutus est Cō-
stantinus filius, etiam occubuit Pipinus Galliarū, supstitib⁹
duobus filiis Carolo, & Carolomāno. Carolus Galliæ rex fa-
ctus Romā uenit, ab Adriano amicissimē except⁹, cui⁹ Pipi,

Urbes Italiæ
ut occupauit
Papa.

15.
num filiū Italiae (pristino Rege capto & deportato) Ludō,
uicam filiū Aquitaniae Reges a se creatos inunxit, uulgu
edoctū fuit, ut succlamaret: Carolū eē Patritiū Romae prae
ctum, Hic Carolus & Pipinus suae dittonis foecerāt totū Rhe
num, Antuerpiā usq; Saxoniā, Duriugiā, Coloniā &c, Ba
uariam, Nortmāniā, Britannā, Austriā, Vngariā. Anno dñi
D. cc. xcix. quiescētib9 in bona pace pontificibus, nemine eos
audente palam uexare uel torquere, praē metu regū Galliae,
qui omīs pontificū spes, & unicū refugiu erat, q; eisdē rega, Gallie regnū
lia muna regionū & populorū cōtulerāt, interim Cōstanti
nus Leonis Caesaris filius sine herede decessit: post quē mater
nerit,
Hirena totū imperauit qnquēniū, tum fatū uenerat, ut sub
limius honorū cacumen cōscenderent Galliarū Reges, pon
tifex fuit Romae Leo tertius post Adrianū, quē nescio q̄ Ro
mani affocerāt cōtumelia: quā cū indigne ferret, ad solitū
cōfugit remediū Galliarū Regem Carolū, exponēs quæru
uocē suas illi calamitates, auxiliūq; rogās. Proinde collecto
exercitu Carolus in Romanos pfectus (o quāta ueteris ser
pentis exultatiōe) Papā egregiae ultus est. ppter qd̄ a Leone
papa Romanorū regis corōna ornatus est, acclamāte omni
poplo, Carolus magnus Augustus. Itaq; hic prim9 Galliarū
Rex Ro. Caesar creat9 ē, Anno dñi. D. ccc. i. Sed deinceps Cō
stātinopolitani nō ampli9 tenuerūt appellationē Ro. Cæsa
ris, suo cōtenti titulo, cum Roma nullā habētes prorsus rōnē
Quæ mihi fuit hanc texendi historiā causa. Audiuisti em̄ ut
Ro. ep̄us pedetētim sacrā reliquerit scripturā, Euangeliū, ue
terū uestigia, paupertatē, cōtemptū, tristitiā, abiectōnē, ad cō
traria plane sese uertens. Deinde ut a Cæsare Foca priuilegiū
cōsecutus sit, nominādi se summū ep̄orū, papā, suāq; Romae
ecclesiā oīm primā. Postea quomodo dederint operā, ut pri
uilegia a Iustiniano Cæsare approbarētur, cōfirmarenturq;
collectis interim multis aliis priuilegiis, per adulatiōes, stro
phas, imposturas (nā ueri Chistiani, quales primi erant Ro.
ep̄i, nihil necesse habuerūt huiusmodi immūtatib9, ne affe
ctauerāt quidē, unde ab eterno deo meritū gloriā acceperūt &
coronā) Verū hi insinuarāt se aulis principū & regū, in con

siliarios aliquñ asciti, ut nunc etiã est in usu, causas eorundem
 expedientes, in bonã semper speciẽ. Postremo a regibus auxi-
 lia in aduersarios & hostes petebãt, permittebãtq; ut interfi-
 cerent etiã, quis nomẽ sanguinis reorũ uehemẽter auersabãt.
 Tãdẽ iniuerũt fœdera & cõsultationes, ut cõtigit cũ Pipino
 administratore, cõtra iustũ & natũ regem Hildericũ, qñ reie-
 cto a capite pallio facie plane reuelata amplexi potetiã mag-
 nam (in timore tamẽ in principio) nempe creãdi reges, de
 quo cũ principibus pactũ fœcerãt. Ad ultimũ qm̃ omnia pgre-
 diebant fœliciter, pulcherrimis etiã se ornabãt ciuitatibus &
 puintiis, docte & pacifice Romã p se obtinẽtes, quæ eẽt fidei
 Christianæ tanq̃ speculũ, in quo totus orbis uerã, Christianã
 euangelicã uitam deprehēderet, disceretq; sicut ipi scribũt in
 sexto Decret, ti. sexto. li. i. ca. decimoseptimo. Nũqd, Caro-
 lumq; ppriis uirib9 sumptis in Ro. euexerũt Cæsare. Atq; tali-
 bus gestis in possessiões principatũq; adeo irrepserũt (semp
 sub sanctitatis specie, sanctiq; Petri nomẽ prætexẽtes) ut nũc
 omni dñent mũdo. Succurrit autẽ hic mihi similitudo: Nõ
 secus atq; arborea hederã facit in primo ortu, tenerũ est uir-
 gultũ e terra assurgẽs, atq; interim humi repens: sensim autẽ
 applicat se radici robustæ & prealtæ arboris siue abietis, quæ
 nihil sentit rã gracile & lentũ uirgultũ. per hyemẽ em̃ oẽm
 accipit iniuriã, ferendo ruinã ramorũ foliorũq;. Nihilomin9
 sic patiens, cõtino succrescit, quousq; se intra arboris corticẽ
 appēderit, ut & firmi9 semper hereat, donec accrescat arbori
 una cũ cortice, tum uentorũ iniuriæ nõ ampli9 est obnoxiiũ.
 Pergit itaq; porro ire potēter excrescēte interim ramusculo
 arborẽ circũplicãti: ubi uero i altũ sic assurrexit, ut ramos cõ-
 prehēdat, tum hederã ad iter ramorũ arboris discriminat se,
 eos in uniuersum amplectēs, ut arbor ipsa ad crescendũ labo-
 ret: postremo tot hederæ erũpunt rami, folia, corymbi, rãta
 densitate, & nũero, ut iusta arbor plane strãgulef, & obrũda f.
 atq; ita perit precellēs & inclita arbor, in quã arborefcit in rã-
 tum grauiter olens hederã, ut per se ipsa arbor sit, & prioris se-
 dem occupet. Cõfer nũc factã narrationẽ, qd cēsẽs: nũ nã sic
 usu uenit olim, ut etiã adhuc quottidie: Huius exemplũ pete-

Similitudo de
 Papa.

distinc. xcvi. per omnia capita. **Cæteræ** Adrianus deinde papa cum ania dueretur se ipare uiribus Desyderio Italia Regi, cõcitauit in eũ Carolũ magnũ, q infesto adueniẽs exercitu cepit Desyderiũ, indistõ Romæ cõcilio papæ & .cliiii. epis & Abbatibus, in quo papa Adrian⁹ una cũ toto cõcilio, Cæsari suisq; posteris obtulit omne suũ ius & potentiã, p hereditate, ordinatõneq; sedis Romanæ, ita ut omes Archiepi, episcopi per omes terras suã a Cæsare acciperet Inuestiturã (qd dicũt neue qspiã præter eã psecrarc, sub pœna traditõis satanæ & anathematis. Qd idẽ papa Leo post Adrianũ electus fõ, cit, qui in publico cõcilio in tẽplo saluatoris cõfirmavit & asseruit ipse & totum p̄ciliũ, præmemoratũ, Otthoni primo ex Germanis Ro. Cæsari, in perpetuũ, ut duraret, ut haberetur distinc. lxiii. Adrianus, & in Synodo. Hanc ingesserũt saluã oprimo Carolo, ut haberent Patritiũ & defensorẽ in Italia Regem, quem regno exuerant Pipinus & Carolus, donantes illud pontifici Ro. qui in tranquilla possessione sederat. Postq; se suumq; clerum cæsari subiecerat, in securitate igitur uiuens, tandẽ circũactis tẽporib⁹ p̄scripsit omnia bona in possessione, toti⁹ puintia Tustia. Calluit nidũ suũ uetus serpens, platurus igit aliqd noui in mũdũ, insinuarat se in suũ factũ, tum nouũ deũ. Carolus magn⁹ regni sui, xlvii. anno moritur, post natũ Christũ. D, ccc. xv. cui successit Ludouicus filius, similit̄ papa Adrian⁹ eius nois prim⁹, moris, q p̄memorata Carolo libertatẽ una cum Cõcilio detulerat. Audi historiam (herbacea, q̄ ut diximus succreuerat hedera damnũ senserat) in electiõẽ noui p̄tificis, nec aduocatis cæsaris legatis, Ludouico Cæsare ne salutato qdẽ, creauerũt p̄secraruq; papã Stephanũ q̄rtũ. Cæsaris uero indignatio ut icrebuerat, qd̄ adeo extẽplo fidefragi & mēdaces papa cũ toto p̄cilio, cũ nũc affirmet, iposibile eẽ p̄ciliũ ut erret ul̄ mētiaf̄ n̄, pprio iudicio & sententiis dephēderet, tũ ad fraudulētã p̄fugit exceptõnẽ Stephan⁹, foratis Ihs, q̄ p̄trariũ testaret. principio fall⁹ eẽ, uerũ eẽ, ut ad comitia noui papæ selegedi, p̄uenire deberet epi, sacerdotes, senat⁹ ppl⁹sq; Ro. (disimulãs at nomẽ cæsaris & legatorũ) ueq; post electũ papã, tũ p̄mũ aduocãda eẽ cæsareã

us Cæsari
creãdi papã,

legatio in cuius p̄ntia cōsecraret, cōtemplare nequitiā, ipsorū
erat electio ignorāte Cæsare, ipsorū erat cōsecratio, t̄m ut spe
ctatores adstarēt Cæsaris legati. Verū ubi interim Adriani re
linquebat conciliū: Papa per se infregit, cum t̄m illud per se
nec decreuisset, nec cōdidisset, nec tribuisset. At inuenit exce
ptiōis strophā ex, ut papa dixit, historia: extitisse aliq̄n Cæsa
res suæ potētiae imprudētes, & furibūdos, pp̄ria sequētes ca
pita, nihil aliorū aduertētes suffragia (hoc uero nō Adriani
habebat cōciliū, ut cū aliis suffragaret, sed ut sol⁹ Cæsar iuris
ditionē teneret, eligēdi cōfirmādiq; Papam, q̄ ut nouus de⁹
concilii uerba inuerterat) & nonnūq̄ inciderēt in hæreses (a
quibus ipsi scilicet essent tuti) quare Cæsares abstinerēt ele
ctionib⁹ paparū sub pœna excōmunicatiōis. **Ex** istis unūsq; se
iudicet, quæ sanctitas subsecuta sit de die in diem pontifices,
postq̄ urbes & principat⁹ occuparūt. Si quispiā uero alius cō
tradixisset cōcilio, hui in quātas iucurrisset hæreses: sed Ste
phanus papa oīm maxim⁹ fuit, alia est ratio, tolerabile uidet̄
hic ut pulchre excessit nidū: Regū & Cæsaris potētiā cōse
quendo, ut eius gratia ampli⁹ necesse non habuerit. **Postea**
papa Stephanus misit Oratores ad Ludouicū Cæsarem in
Gallias, ut mitigarēt indignationē eius, quo minus salutat⁹
esset super electione Papæ cōsecratiōeq; nam per se uentur⁹
esset (uide nequitiā, in suū recepit audaciā tergū papa, inui
sendo, pp̄ria persona Cæsare, sed ea arte id quod uoluit, nepe
cōcilio Adriani interitū cōfecit) **Vbi** in Gallias ad Ludouicū
cum uenit Papa, optimus & patiens Cæsar p̄cessit ei magno
comitatu obuiā, excipiēdo illū perq̄ hūaniter: ubi sacrū fecit
papa, coronauitq; Ludouicū in Ro. Cæsarem, quem tū ora
uit papa, ut priuilegia ab Adriano prædecessore suis maio
ribus cōcessa, sibi cōdonaret: bonus princeps persuasus cōsen
sit, si bene suis rebus cōsulerēt papæ, bene haberēt. Tum uero
renūciatōne extēplo decerptā, pontificiis intulerūt canoni
bus, & post hæc tēpora pro arbitrio p̄stituerūt nobis: Roma
nistæ pontifices. Hic Ludouicus secūsus fuit pontificū potē
tia Ro. Cæsar creat⁹. Reliq; aut̄ Lothariū priogenitū regni
successorem, reliquos adulescētes filios Carolū & Ludouicū

nomine tñ reges alterū Aquitaniæ (quæ est Gallia regio
 Hispanias spectans) alterū Bauariæ principē cōstituit. Mor-
 tuo patre Ludouico discordia est nata inter tres fratres. Iuni-
 ores indigne ferebāt, se paterno & hereditario regno exutos
 & priuatos. quare quasi iusta in Lothariū arma sumpserunt: **Mutatio im-**
 quæ tot utrinq; fuderūt sanguinis, ut om̄is eorundē ptās de, **perij.**
 fecerit & imminuta sit: postremo succubuit Lotharius: atq;
 ita diuisa est Gallia. Carolo celsit quicq; est terræ intra Britā
 nicū mare & Mosam. Ludouico tota usq; ad Rhenū Germa-
 nia, seniori fratri intermedia regio, ut Lothoringia (a Lotha-
 rio sic nuncupata) Treueris, Colonia, Moguncia, Brabantia
 Flandriæ: hoc modo Ro. imperiū in diuisionis sortē cecidit.
 Gallia reges ueteres, ut Merouengi, ab antiquissimo Meroueo
 Clodii filio nomē tulerūt, ita Carolini a Carolo primi Pipi-
 ni filio uocati sunt, qui ad. cx. annos regnauerūt: & quousq;
 Ro. imperiū apud Gallos detentū fuit. ¶ In his tribus fratri-
 bus Carolorū familia est extincta. Ludouico (q & Suende,
 baldus est dict⁹) inter hos nouissimo, oīm ore uoceq; Ottho
 Saxonie dux ad regnū Ro. uocat⁹ ē, Anno dñi. D. cccc. xiii.
 hic causatus ingrauescentē atate, ad hoc impotentia suā, ora-
 bat sedulo, ut leuaret tāto Ro. regni sceptro. Eius igif indicō
 cōsilioq; quidā Cōradus Germanorū rex, elect⁹ est. Sup quo
 dubiū est, num nam de linea Carolorū fuerit, nec ne. Cæterū
 cū imperitasset vii. annis Germaniæ obiit, & deinde Ottho **Ottho prim⁹**
 ducis Saxonie filius prim⁹ Ro. Cæsar ex Germanis dictus ē. **Ger. Cæsar.**
C Necessitas incubuit ueteri serpenti, ut tam fecundā pisca-
 turā semel tā foeliciter occupatā suā sibi redderet. Itaq; postq;
 Ro. regnum a Gallis ad Teutonas descēderat, Anno dñi. D.
 cccc. lxii. plus minus. Papa interim ad centū annos, nōnul-
 los regno & impoſuerat Cæsares, & inunxerat, ita ut eius rei
 autoritas iam inualuerit, radicesq; egerit: aliqñ nihilo min⁹
 nō nullis cōtradictib⁹, oppugnātibusq; iccirco Ro. dictiones
 & ubi usu uenit, ut Galli regno deciderēt, nihil singulariter pol-
 lentes, tñ Papa (prudēter quidē) & ipse alio spectauit, ab istis
 caput declinās, Otthonē Saxonie Ro. Cæsare fecit, sub con-
 ditiōe tñ, ut sua sibi porro ptās cōstaret, si aliqñ exigetef ratō

**Papa a Cæsa
re iuramentū
postulat.**

**Formula iu
ramenti.**

suarū possessionū, etiā ut haberet cui inniteret. **Joannes** ergo
Papa. xii. eius noīs, qui ad pontificatū amicorū fretus p̄sidio
potētia eluctat⁹ ē, **Orthoni** iuramentū p̄scripsit, in quo **Ortho**
potētia & potētis. orbis terrarū imperiū a Pontifice ius cliēte
lariorū prædiorū accēpit, sub cuius ualde magna sanctitate
ferme permāsit etiā. In hūc em̄ modū scriptū ē in iure cano-
nico, dist. lxi. i. **Tibi** dño, **Ioāni** Papæ, ego **Rex Ortho** p̄mit-
tere & iurare facio per Patrē, & filiū, & sp̄m̄sctm̄, & per lignū
hoc uiuificæ crucis, & per has reliq̄as sctōrū, qđ si permittente
dño, Romā uenero, sanctā Ro. ecclesiā, & te rectorē ipsi⁹ exal-
tabo secūdū meū posse, & uitā, aut mēbra, nūq̄ neq̄ ip̄m̄ ho-
norē quē habes, mea uolūtate, aut meo cōsilio, aut meo con-
sensu, aut mea exhortatiōe perdes, & in Roma nullū placitū,
aut ordinationē faciā de om̄ibus quæ ad te, aut ad Ro. prinēt
sine tuo cōsilio: & quicqđ de terra scti Petri ad nostrā prātem
uenerit, tibi reddā: & cuiuscūq; Italicū regimē cōmiserō, iurare
faciā illū, ut adiutor tui sit ad defendendā terrā scti Petri se-
cundū suū posse. **Facultatē** habet pontifex exigēdi hoc iura-
mentū, id qđ canūt canonica iura. xii. q. i. Cleric⁹. Hoc uero ē
offam pultis obiectā ingerere. **Ab** hoc **Othone** deinceps oēs
reges & cæsares coacti sunt, se Papæ tanq̄ dño suo hac iurisu-
randi religione obstringere, uel in hūc usq; diē. **¶** Ro. regnū
quale hoc est pulmentū, olim ne gustasses quidē, iam necesse
est ut totū uores, sed nō aliud uis, qa etiā scriptura ē cōplēda.
In hoc grāde iuramentū p̄sensit **Otho**, eius noīs prim⁹, de-
inde filius **Otho** secūdus, postea etiā tertius: breuiter omnes
Saxonix duces. **Sed** **Othone** tertio electo, ppemodū adhuc
puero, **Romani** ualde offēsi: nam affectabāt quēdā **Crescentiū**
magnū urbis Romæ p̄sulē Cæsare, quē cū elegissent etiā
tum **Papa Gregorius** q̄ntus ad **Othone** in Germania trās-
fugit, cuius erat cōsanguine⁹. **Otho** aut̄ maximis p̄fectus uī-
rib⁹, obsedit Romā ingēti exercitu, expugnauitq; in quo tu,
multu **Crescētius** trāsfixus est, & nouus **Papa Ioannes** oculis
priuat⁹. **Coegit** igit̄ **Papa Gregori⁹** q̄nt⁹ cōciliū, ut decerne-
ret, quo ritu comicia de nouo rege uel Cæsare eligēdo cele-

brāda essent: nam Cæsares in ptāte pontificū erāt, nēpe q̄bus iurabāt ut dominis suis, ut Otthones fœcerāt, q̄re sumperūt tum sibi Papæ plena ptāte & iure imperii habenas moderandas. Nam cū un⁹ in uerba iurare noluerat, nec iurata seruare inuētus est ali⁹ princeps, q̄ letabūdus iurauit, tm̄ ut et ipse aliq̄n Cæsar crearet. & tales principū cōtentiōes, & superbia, dererūt Papis locū inuadēdi iure imperiū. In hoc ꝑcilio Papa Germano, q̄ppe ex sanguine ducū Saxonix nato decretū est ut subsequēti tēpore nō amplius aliq̄s Cæsarū ex Romanorū linea uel sanguine in regnū ascisceret, uerū ut Germanorū tm̄ esset, positūq̄ in eorū dē principū electiōe, potestate, iure, quē uellet Cæsarē, atq̄ hoc ꝑstitutū est a Gregorio q̄nto, & ꝑcilio post Christū natū, Anno. M. ii. A tali inicio uenit postea in ꝑsuetudines, ut Cæsares suffragiis septē principū Germanix electorū crearent, qd̄ & hodie uidem⁹, & iccirco Ro. rex nō minas filius eccl̄ix Ro. defensorq̄, nisi uelim⁹ fides ut nostra periret. Sic diuexāt & substernūt nūc sibi Papæ miseros Ro. Cæsares, sicuti mangones equos, qcquid uel cupiunt Romæ effectū iri in om̄ib⁹ terris, mittūt Cardinalē a latere legatum ad Cæsarē, admonentē eum sui officii & ꝑstiti iuramēti: nisi āt periurus uelit fieri, cogit in omnibus siue iure, siue iniuria Papæ ad stare, qui pulcherrimis interim instruct⁹ phaleris, ꝑsuadet etiā hoc, ut qm̄ Papa nō pōt errare. &c. Tu uero legito historias, uerū sit nec ne, & recte om̄is inuersa ē nūc ptās. Cōstantinus primus, cū posteris Christū ꝑsitētibus, creauerāt, cōfirmarātq̄ om̄es Ro. pontifices, cæterosq̄ nūc aut̄ pontifices Ro. & Reges & Cæsares & Epos & Abbates, & quicquid est in mūdo faciūt. Porro ut om̄ia ad ueteris draconis ꝑsiliū cōponeret Papa, cōciliū ꝑcilio ingeminabat, q̄bus quicqd̄ ad rem fœcerat cōstituit, qd̄ oberat aut displicuerat, uetuit sub pœna excōmūicatiōis. Sic priuilegia eccl̄ix Ro. sunt inuēta, cōfirmatiōe deinde apud Cæsares eorū dē impetrata, & ad unū relata in ius canonicū diligētissime. Cæterū ubi qd̄ obliuioni traditū fuerat, qd̄ errorē testabat, extēplo extrauagātē assuerunt. Eo iure Papa ꝑbe se muniuit, ne quispiā unq̄ sit, qui uel audeat cōtra aliqd̄ petere, siue tantillū reprahēdere, cōstituēs

Origo electō
nis Cæsarex
in Germania

Hic pōit sedē se & extollēs supra omēs toto orbe terrarū hoīes, ut scripturam suā Papa deo æqualem,

est ibidē. ix. q. iii. Nemo: cū multis aliis guerris plusq̄ siculis. Nec tm̄ a se reiecit homīes, immo & Euāgeliū ip̄m, atq; adeo oēm scripturā captiuā traxit, ea nemine frui audēte, nisi q̄tū eius cōsensus fauorq; permiserit: p̄terea, ne q̄s scripturā aliter uel doceat, uel intelligat, nisi ut Papa super ea sententiā tulerit. Nemo ampli⁹ uirtuti sanctorū scripturarū seu fidat, seu firmi ter credat, si pōtifex nō cōsenserit. xvii. q. iii. Nemini. xxiiii.

q. i. Quociēs, & deinceps. Verū quid aliud est scripturā, quam os uerbi dei: sicut canit psal. lxxxvi. Dñs narrabit i scripturis. Est ergo scriptura sermo dei, qui est ueritas. Sermo aut̄ ei⁹ est ueritas. Ioan. xvii. Iam dicit Christus: Ego sum uia, ueritas & uita. Si igit̄ Christus est ueritas, & scriptura est Christi⁹, necessario sequit̄, Christū æternū deū pontificis esse captiuū. O serpens Lucifer, qualē hic nouiciū deū nobis p̄fers, nouāq; fidē: Nō multū abest, quin cogitē, eum illud animal septē capitū & decē cornibus, de quo Ioan. in Apocalyp. cap. xiii. narrat.

Ex his sequit̄ hęc assumptio, tāti referre etiāsi om̄is scriptura, sacrosanctū antiq̄ref Euāgeliū abrogareq; quā ut ea sorte p̄maneat: & p̄pe dixerim utilius esset, si hoc salutare nunciū, nemini lacius (ut isti dicūt) nisi q̄tū Papa cōfirmarit annūciari debet. Præterea uidemus aptis oculis, aliquibus locis Papā scripturā māifestissime reicere, labefactareq; collocādo leges suas equali honoris gradu, reuerētia, uirtuteq; qd̄ ut uerū esse cōperias, lege ius canonicū dist. xix. sic omnes &c. Quorsum uero sc̄tā scriptura pertinet: si ipse Papa est nobis scriptura: O miser homo, quousq; tua p̄cedit infania, q̄ sedē tuā deo domino tuo equalē statuis: q̄ nō sustinuit tātis per uel Luciferū in cœlis, uel Adamū in Paradyso, ut te paciēter in terris fert. Verū uetus serpens tales p̄ducit in deū blasphemias per Aristotelicā Theologiā, Thomisticāq; Monachi & subtilis Scotizā, tiū imaginatio hmōi exuscitat̄ deos, quēadmodū dñs deus fecauit per sc̄tū Ezechiel. ca. viii. Putatis ne parietes nr̄i cordis usumq; ecclesiæ, multo maximā partē picturæ eius, & abominatiōnū imagines cōtineret: sub bona religiosaq; specie tales etiā aureos uitulos, q̄les olim Hieroboam: Perinde atq; dice-

ret ibidē, uos Christiani cōtēplamini Papā, qui est uester de⁹, **Papa nouus**
 qui in sua habet p̄tate cœlū & inferos, huic creditis, quicquid **deus,**
 facit, iustū ē, nec est qđ ampli⁹ queratis de Hierusalē, manete **ij. Regū. xij.**
 in Bethel, uestra oblaturi holocausta. De hoc robusto deo no
 uicio, multa uenirēt scribēda, qđ n̄ eius nouā fidē, uitā, regimē
 uoluerit cognoscere, legat eius ius canonicū, adq; illud cōfe-
 rat sanctā scripturā, priscāq; Christi fidē, solc clari⁹ apprehen-
 det, eum nouū esse deū, nouāq; fidē. **Perlustret** qđspiā Annales
 historiārū, inueniet p̄pmodū, nec diabolū aliqñ sic extitisse
 temerariū, impurū, scelestū. Iā qui fuit Romæ tēporib⁹ Alexā
 dri sexti, uel Iulii secūdi, nō multis op⁹ habet historiis, in illi⁹
 statuo iudiciū, num talem uitam quicūq; Ethnici uel Turcæ
 (ut hi nostri sanctissimi Papæ) uixerint. **Tametsi** fortassis
 fundamēta nimiū tāgo, & hāc quasi camerinā moueo, est tñ
 operæ præciū, & uehemēter necessariū, ut ueritati assistať, ne
 quispiā hūana figmēta, sempiterno, iusto, optimo maxioq;
 deo præponat, uel assimulet, atq; hō in hōiem speret, atq; ita
 in aternū p̄demnet, hoc dico. Maiorē poenā & plagā de⁹ nō
 potuit unq; in hāc terrā permittere, quā cæcitatē, ignorantia,
 & incredulitatē. Scriptura em̄ clarissime dicit: **Qui nō credit**
 (intellige sacris literis) iam iudicat⁹ est. **Cum** itaq; nullo pa-
 ſto sacre scripturæ credere uolum⁹: eāq; putridis glossemati-
 bus exponere, p̄q; libidiē n̄rā tāq; cerea esset, in oēm partē ui-
 flectere, tū p̄mittit deus per suā iusticiā, ut nō aliter cēseamus
 nec scire possum⁹, qđ nos sic in uniuersum recte & bñ facere.
 In huiuscemodi incredulitate perstam⁹ nos, inq; n̄rā hūana
 sapiētia p̄petuo p̄cedim⁹. atq; ita nouā fidē exuscitam⁹, no-
 uum deū erigim⁹, a quo & meriti n̄ri mercedē accipiemus.
O ue ue huic p̄mio ineternū, **O** charissimi Christiani, referte
 pedem, date uos Christo benignissimo dño, ut uos regat, qui
 p̄t iuuare uos in euū. Hūc itaq; eximiū ualidūq; nouū deū
 uetus serps Lucifer terris p̄genuit, nō sec⁹ artificiose, atq; oli
 qui fabulā scripserūt Methamorphoseos, ut apđ nos Ouidi⁹ **Causa exalta**
 ex Homeri (ut op̄ior) indicio, in qua hoies abeūt in Lupos, **& sanctorū**
 Afinos, Capros, Aues, herbas, Saxa, qđ opati sunt uirtute sua
 diui, Iuppiter, Pallas, Iuno, Apollo, Venus &c. q erant sublati

Maxima in terris plaga.

Causa exaltationis Papæ & sanctorū

In mediū dii ab hoīb⁹. Nam quondā ut qsq; erat insignis & prestās uir uel fœmina, q; aliqd singulariter uel inuenerāt, uel fœcerāt, qd̄ popul⁹ ignorauit antehac, ita uice nūinis extollebat: ut Hercules uir egregie fortis & strēnuus, hostis magnanimus uanorū hoīm, patron⁹ oīm innocētū oppressorū a tyrannicis, quorū erat maētator fortissim⁹: hic sic bon⁹, sic cor datus, & fortis (adsimilis suis dū uixit tēporib⁹ Sampsoni) ubi tam p̄clara edidisset facinora, ab oīb⁹ fuit in cœlum usq; laudibus uectus & cult⁹, post mortē uero in nūerū deorū relat⁹. Nam arrepsit uet⁹ serps̄ sua instructus impostura, suggerens hoīb⁹, ut ex fortissimo Hercule, Demoniacū facerent. Eadem pene ratio usu uenit in Christo, Petro, Benedicto, Dominico, Frācisco, q; oīes p̄bissimi optimiq; fœit Christiani, sed eorundē posteritas, titulū tñ̄ retinuit, & iam nomiatorū hoīm bonitatē, sc̄itatēq; in altū extulit, semetipos in illorū locū cōstituētes uendicāt similes sibi titulos, atq; sub p̄textu talīū sanctorū nominū totius orbis tyrannidē occupāt, imperitāt, regnāt, cū tñ̄ uita titulis nihil oīmino r̄deat, sed oīa ī cōtrariū aptissime, facieq; perfrieta. Si q; uero de istorū loq; ratiōib⁹, obiurgat eos, uel obhsit eis, qd̄ faciūt r̄ statim, quos dixi, sc̄tōs uiros p̄ se quasi quendā clypeū obiectāt: Christū dominū, Petri p̄tātē, Thomæ cōmētariorū grauisima pōdera, Francisci uulnera, Benedicti tēperantiā, Augustini charitatē: post quos stat sceleratus Hypocrita, nouusq; iste deus, cū sua tyrānica, nouaq; fide, p̄tēdens blasphemīā in deū & sc̄tōs ei⁹, atq; catholicā ecclesiā moueri tumult⁹, ītroducī inobediētiā, diuexari in sua pace Christianismū, & talibus aliisq; eius gñis sycophāciis occacāt, & decipiūt p̄cipes & dños, ut nō facile quispiā inde se possit explicare, qd̄ iustū sit, qd̄ iniustum, sicq; nos in n̄ra p̄deambulam⁹ cæcitate, ex nobis hoc nostri didicerūt liberi, & ex eis nepotes, hacq; ratiōe cōtinuo succrescit ultra secula. Præterea si qñ deus nostrā miserat⁹ cæcitatē, aliq; bonū, doctū, religiosumq; eligat, qui nostræ uelit intelligentiæ oculos reddere, edocetur⁹, qd̄ distent ara lupinis, plumbum ab Arabū auro, & quæ sit differentia inter uerā Christi fidem, recentēq; sup̄stitionē, inter hoīm doctrinā legemur, &

Quis oīo religiosorum ad laicos.

cœlestē diuināq; scripturā: tum uero res istis fratribus ad tria,
 rios peruenit, ad sunt primi tēplorū pondera monachi, per-
 uerfis uerbis odiose deferētes illū, annūciātes nouis diis ad ef-
 se quēdā qui uelit eos loco pellerē, ex mūdo abigere: cōueniūt
 ergo omēs noui dii, cōsiliāq; agitāt cōtra eū, sceleratū nequā
 ptegētes innocētī ueste Christi dñi. & sic instrūti impudētīæ
 suæ suggestū cōscendūt, piā & religiosā mētiti actionē &
 gestū, adeo, ut ignar⁹, Christū iuraret eo loco stare, uel s. Petrū,
 uel Dominicū, uel ipm̄ met Frācisū, atq; ibi suā incipiūt can-
 tare effictā cantilenā: sed de repēte argumētī obliti & suorū,
 cū deberēt se ostēdere ut Christus docuit, referūt nō alios, quā
 olim fuit Belial, furiūt, debacchanf ut mēte capti, sine scrip-
 tura, sine ratiōe impudētissime: quorū summa est doctrina
 & sapiētia, est hæretic⁹, est sediciosus, torquet scripturā in per-
 uerlam sententiā, uult nobis nouā prædicare fidē. Bone de⁹,
 miser cōmunis populus igemiscit, p̄pterea q̄ hic Pharisæus
 tam audacter & temere in, ppositā uerā doctrinā inuehit, tu-
 multuaf, insanit. Item uaganf in uulgo fraterculi deblaterā-
 res, Amice qd tu sentis super hac doctrina, qd putas inde eue-
 ture: tēplū nō est uisitandū, nō est ad altare offerendū, nō est
 cōsistendū, sacerdotes om̄ibus bonis sunt spoliādi, item truci-
 dādi (cū tñ hæc om̄ia turpissime sint emētita, nemine sic
 docēte sine differētia) qd tu cōsulis in mediū: noli noli, ad
 ignē ad ignē cū nebulone: arbitramini uero oēs maiores no-
 stros stultos fuisse: uel qd ipsi ad unū dānati sint: **Quid** uult
 iste hæreticus noua introducere, ego uolo manere apd̄ meū
 antiquū deū (hoc est apud ius canonicū, reglās, ceremonias
 librū redditū & pensionū) ego maneo apd̄ antiquā fidem,
 (ea at̄ quæ sit, & noua itidē, paulo post audies) quocūq; post
 mortē p̄cesserit mei maiores, eo & ipse læt⁹ ibo. **Simplex** uul-
 gus postq̄ tā ornatas audit narratiōes, sic secū cogitat, sacri-
 ficulis tam fortiter obnitētib⁹ ei doctrinā, qd tibi rei est cum
 illar̄ inclinabis ad maiorē numerū, & sic uel hodie cōplef̄ uer-
 bum Christi, si cæcus cæco dux est, ambo cadēt in fouēā. Nec
 aliter euenit optimo Danieli a mīstris altaris noui dei Belial
 in Babilonia, nec aliter obtigit innocētī Susannæ, a nefariis

Exēpla cōtēp
tus Chriano
rum.

Aduertite sa
crificuli.

Quæstio de
cultu dei.

Ministri tem
plorum.

duobus sacerdotib⁹, nec aliter Hieremiæ ex utero matris suæ
sctificato, a diis & mīstris eorū, ita Christo Iesu dei filio obri-
git a nouis diis in Hierusalē & sacerdotib⁹ per totā Iudeā: ita
illustri sctō Stephano a nouo deo Anna & mīstris tēpli eius,
idētīdē etiā sctō Petro & Ioanni. qd multis & semp totū cōci-
liū, principes sacerdotū, doctores, pharisæi, monachi, senio-
res, cōtraria senserūt, decernētes in eorū cōciliabulis, qcquid
quos nomīaui sancti & iusti hoīes docebāt, hæresim esse, blas-
phemiā in deū, pponētes eis priscā fidem, cōcilia, statuta, ue-
terē ritū & cōsuetudinē: p inde urbib⁹ suis pepulerūt sanctos
uiros, flagris ceciderūt, obruerūt lapidib⁹, trucidarūt etiā: pa-
tas aut ppterea Christū fuisse hereticū, Hieremiā, Esaiam, &
omēs aplos, quia sacerdotes tēplorū cum suis nouis diis ptra
eos debacchati sint: nihil min⁹, ueritas em̄ est ueritas, & pma-
nebit in æternū. Etiāsi miserrimi sacerdotes tēplorū, cū no-
uis eorū & scyphaticis diuis ad demones descēderint, nihil
ad te hoc faciat: nā eo pertinet, nisi resipuerint, & ex anio pœ-
nitentiā egerint super cæcitate & tyrānide: uix em̄ aliter ca-
dit, cui multa sunt cōmissa & credita, ab eo etiā multā exigi
rationē. Dices uero, quid audio, ceremonias & tēplorū ritus
superstitionē esse, ut te quidē ostēdis: qñquidē religiosos & sa-
crificulos ridicule tēplorū mācipia nomīes, mīstros nouorū
deorū, principū & doctorū: nōne deus ipse præcepit Moysi
multos sacrorū ritus: Respōdeo. Si loquor ut cōmūiter scrip-
tura in usu habet sermonē, spero a me nō iniuria factū. No-
men ministros: tēpli aptissime notat Iohelis. i. Iā uel Papa,
uel epus, pleban⁹, doctor, monachus, uel quicūq; nō facit offi-
cium suum secūdū simplicissimā & syncerā sententiā sacre
scripturæ, sine additiōe, quā nō habet in usu scriptura, nec fer-
re pōt, uel qui ea abutiē ad suum quæstū, derelinqt oues, nec
eas suauissimo sacre literarū alimēto pascit, uerum obicit
eis carduos & fetētes atq; sordidos sermōes, pasturā uilis algæ
inter se pugnātes hoīm doctrinas, is inquā pōt dici recte no-
uus de⁹ uel Idolū, ut testat mihi aptissime scriptura, Zaccha-
rie. xi. Quod autē iniicif mēcio ceramōiarū, q̄s docuit Moyses
modo reliquem⁹. Omnia em̄ hæc fuerunt typ⁹, & figura uen-

turæ gratiæ, quã nobis sub huiusmodi rerũ adumbratiõẽ, p-
 misit cœlestis pater, & nũc pmissis respondit atq; eã cõtulit
 p̄ Iesum Christũ filiũ suũ dilectũ, cui sit laus in secula seclorũ
 Amẽ. **C**aterũ qñquidẽ nos Christiani multas teneam⁹ cere-
 monias & ritus in tẽplis, & de die in diẽ novos adfingim⁹ &
 decernimus, dico primũ ceremonias nõ esse malas, immo
 bonas, si unusquisq; sane intelligeret, q̄re ille uel ille rit⁹ esset
 introduct⁹, & cuius rei esset signũ: nam per se nihil sunt cere-
 moniæ, nec necessariæ ut fiãt. **I**n simplicitas hoĩm arbitra-
 tur, quãto sup̄iores sint tẽplorũ ministri, potissimũ mona-
 chi, tanto maiore esse dei cultũ & honorẽ, cum tũ nihil sit,
 quicquid in ceremoniis est, q̄ exemplũ aliqđ. **Q**ñ in ecclesiis
 summis & ingenuis canit sacrificiũ, tũ turibulũ edit fumum
 circũ altare, hodie iduis sacerdos rubeo, cras albo, aliqñ uiridi
 ad factũ p̄ anib⁹ atro. Adhibent itẽ duo leuitæ, unus qui cã-
 tillet epistolã, alter qui recitet Euãgeliũ. **A**t si horũ nihil oĩno
 fieret, ut sæpe in pagis, fieret nihilomin⁹ iustũ sacrũ. id quod
 significat ceremoniæ bonũ est, si adesset bonũ cor, fortassis
 nõ esset ingratiũ deo sacrificiũ. **M**onachus, p̄modũ tot⁹ in,
 cedit glaber & rasus, cooptus grãdi cucullo, ut nihil usq; appa-
 reat, uestis est talaris, tibialia bene uillofa uel grisea, uel alba
 genu cõtingũt: qñ p̄tergrediũ superiorẽ uel altare, tũ altis,
 sine geniculaĩ, & adorat, podicẽ in tergũ lógissime reiciẽs,
 & sic deinde tremulo capite in suũ secedit locũ: etiãsi horum
 nihil fieret, si alioqui rectis morib⁹, & honesta corporis actiõẽ
 essent p̄diti, p̄be esset factũ, reseruarẽt uero tã magnã ado-
 rationẽ ad hũilitatẽ, beneuolentiã & charitatẽ erga pximũ.
Papa scribit se seruũ seruorũ, atq; hac ratiõẽ putat se Christo
 cõformẽ, qui seipm suorũ discipulorũ ministrũ uocabat, &
 quicq; uelit inter eos maior esse, docuit ut esset mior & om-
 niũ seru⁹: iccirco institutũ est, ut ad tẽpus parasceuæ superior
 inferioribus pedes lauet, ut Papa cardinalibus, & sic de aliis: si
 fit ex corde, tollat me de medio diabol⁹: nam p̄ hac locione,
 alioqui per totũ annũ tyrãnici sunt, ne lignũ quidẽ acumi-
 narẽt pximo. **Q**uorsum uero pertinet hec hypocrisis: opere
 tam p̄cal dissidẽte, immo irrisio potius est, demissi dñi Iesu

Ceremoniæ
 quõ permittit
 tendæ.

Monachi.

Locio pedũ.

Christi. Quid si posthaberes pedum locio, & praelatus alioq
 per annum humaniter & paciēter sustineret pudorem, & ig-
 noratiam subiectoꝝ, cum leuitate miseros & occæatos insti-
 tueret pētōres, adiuuaret benigna manu paupes, quos ferme
 etiā uiuos p̄lati uorāt & perdunt: si in tempore admīstrarent
 iusticiā egenis, perinde atq; diuitibus, seuerē corripent, & gla-
 dio diuini uerbi cōprimerēt publicos et dura ceruicis in deū
 blasphemos, nō at̄ adeo crudeliter miseros rusticanos sacer-
 dōtes usq; ad uiua exugerēt ossa, degluberētq; subiectos, quos
 nullo unq; benigno uerbo psequunt̄. Hac uera essent lociōis
 pedum opa, ex quibus unusq; facile disceret, q̄ esset p̄latus
 humilis, et seruoḡ seruoḡ. **Sed** o Christe, ut est aurū cōmutatū
 in cuprum. ¶ **Ceremonias** nō esse de substantia ueri cultus
 dei, ex hoc possum intelligere, qđ nō, uel admodum pauca,
 in libris noui testamēti p̄scripta sunt, q̄s deinde ex om̄i parte
 cōperio inter se diffōrmes: tertio sunt uehemēter mutabiles.
 Proinde bonū esset, qñ tam multi sint, q̄ ceremoniis tm̄ dese-
 runt, ut nōnunq; de hisce cōmuni pop̄lo declaratio et insti-
 tutio, pponeret̄, ut tm̄ inter uerū dei cultum, et eccl̄ie ritū di-
 scetimen discerent & tenerent. Nā si qs accedit missam & au-
 dit, putat se egregie suo sanctū officio, & nondū scit, quid sit
 Missa. Verū nostris tpib⁹ ceremoniā nomē inuenerūt. a dea
 Cerere: nā ad luculētū focū cerealia p̄stāt, inde nō p̄mittim⁹
 ut q̄sp̄iā de eo dei cultu male loq̄tur. **Nemo** irascat̄, si ego de
 his q̄pp̄iā scauero: nā hac rōne ceremoniā ferme idololatria ē
 & ut intelligas qđ sit, p̄sidera. ¶ **Si** qñ uolum⁹ eccl̄ie m̄uera
 referre, cultū celebrare, quid facim⁹: induimur cādido & li-
 neo amico: qđ nostrā iocētiā & uitæ castitatē notare debet,
 sim̄l̄r illustrē sacrarū scripturarū intelligētiā, qđ idē in scrip-
 tura cādidū & purū argentū rep̄ntat: uerū nō iudicio nec su-
 mus min⁹, nec sapim⁹ min⁹, q̄ ipsa dei scriptura. Ad hoc in-
 duimur pallio ex morticinis pellib⁹, qui mortalitatē fecit: nā
 si solū lineo uestiremur tegmine, & eo cādido, p̄templātes id
 qđ notat, quod in tm̄ essem⁹ innocētes, castæ uitæ, sic egregie
 dōcti in factis l̄ris, possem⁹ in superbiā cadere: nā scientia est
 inflatilis. Proinde cōtuemur superimpositā ex griseis pellib⁹

Pompæ Ce-
 remōiarū nō
 necessariā,

Ceremoniā
 vnde dictā,

Sacellani.

chlamidem, quæ admoneat nos nostræ mortalitatis, unde
 in hūilitatē collabimur, sicq; pleni puritate, ī fonti uita, maxi
 ma scripturarū pericia, altissima hūilitate, p̄gredimur in tē
 plum, redditori deo suū cultū, (o mea uicinia quā sunt p̄bi
 isti dñi **A**ncipit itaq; **P**rima, quā dicim⁹: tū oportet ut statim **Septē hor.**
 adsit q̄sp̄iā instructus sacculo pecuniis pleno, qui huiusmodi
 hūilia & tristia cōsolef corda. qđ idem fit & in Tertia, Sexta,
 Nona: quis uelit alioqui diuina ministeria cōficere: Hic coa
 ceruant īn nūeri Psalmi, Antiphonæ, Collectæ, multæ preces
 etiam si nihil om̄ino inter se cōgruāt: accelerātes aut nō sec⁹
 atq; uenatores in silua, cōmurmuram⁹ & obstepimus, non
 aliter qđ Albarni siue cęstri in uetulo quopiā Salicis trunco,
 ad quorū utrūq; supra qđ dici pōt somnus est blādus & suauis
 Nam canimus adeo leniter tenereq; ut in una Prima coga
 mur accentū bis uel ter in altum cōponere, ad totam sape
Quartam. **P**ostea uero domini nostri ingrediunt̄ tecti griseis **Canonici.**
 pellibus, & induti cādidissimū linum, sed non ut superiores,
 uerum subtilissimū, & ex Serum uelleribus ductū, uel a Bom
 bicibus p̄genitū, breuiter translucidū plane, ad signū sup̄re
 mæ in religionibus excellentiæ, in castitate, in innocentia, &
 precipua scripturæ intelligētia, potissimū in epistolis Pauli, &
Euangelio, **C**ū em̄ in ceteris uehementer prestēt, in his tñ ut
 qui maxime, egregii sunt artifices: hi cōtuentes pelliceū ami
 culū quod, habet magnā uiridis coloris zonā, p̄pendulā (ut
 funis quo Minoritæ cingunt̄ spissam) multis uillis, tortilib⁹
 ferici filis, ut scopæ Pannicidarū sunt, densissimā: tum uero
 qđ ferro percutit̄ pectus, ubi sic admonent̄ terribilis mortis
 unde pre nimia tristitia purpurea caput cingūt tiara, & neq;
 quam sic sunt elati, ut ii qui in choro cātitant, qui p̄petuo in
 templū carrūt, amicti pallio a blattis & tineis corroso, uerū
 comitant̄ trib⁹ uel quq; mīstris, & duobus a sacris, q̄ uestigia
 suog dñog legūt, nimirū p̄pterea, ut & ipsi tārā imbibāt p̄te,
 platōné, & sic bñ discāt meditari mortē. **S**ūt aut ualde p̄altæ
 mētis, honorāt sacellanos, nec in laborib⁹ eos obturbāt, non
 cantant, uel admodum parum, ne ceteri impediānt, etiam
 uulgariū sunt uocū, tñ chorum multū honorifice frequētāt.

adorant magnifice lampada, sanctos reuerentialiter salutant: & ita postq̄ se teplo p̄ntarūt, statim petūt amicabilē discessum, chore excedūt, sacellanis p̄credētes residuū dei cultū, solliciti tñ sunt (licet egro anio) de illo qui obambulat cū pecuniæ sacco, cui hūiliter ubi porrexerūt manū, tū nulla est ampli⁹ manēdi ratio: quia exēpti sunt, & aues domi subsultāt ieiunæ catelli se se lacerāt, uetula adulescētulaq; coqua rixant, pax est ip̄erāda. **C**aterū ne sacellani dicerēt, ociosis istis, sine fine nobis in choro occinēdū est, prudētes sunt, parciunt laborē, ut capellani fortiter cātent, ipsi fortiter pecuniā accipiant, ut ex æquo om̄ia cōponant, p̄ferant nihilo minus istis q̄rtuor nūmos. At si exorsum est sacrificiū, oblatiōisq; tēpus instet, & hic discrimē est, qm̄ sacellani singulis armati obulis, q̄sq; suū in peluim p̄æcipitat, de osculās sudariū. **S**ed ip̄i dñi altissima accedūt p̄scientia, & ubi pelui appropinqrūt, cogitāt intra se: forte pecunia tua possit esse possessio malæ fidei: uolūt itaq; nihil offendere deū, & peluim recte uacua contingūt manu, multū honorifice p̄trahētes rursus brachia, basiantes etiā sudariū, geniculātes pulchre in circulū, atq; ita se suo reddunt sensim loco. **Q**uis uelit hæc ludos dicere, cū adeo magnifice suam deo oblationē cōficiūt? O quā pulchra quotidie exhibent deo ministeria, quā canora resonāt iubila: hic psallunt quinq; uocibus cātōres secundū Dist. xcii. Cātantes. **N**am ita ultra uires uocē urgēt, q̄si strāgulari uelint: paulopost sic uocem demittunt, ut lachrimas putares, unus in hanc alius in aliam cātillat partē, & statim deinde obmutescūt: mox unus incipit cochisare tanq̄ gallina, quæ uult oua excludere: tum autē plenæ uocis succedit boatus scortæ q̄si fistulæ, ut in tāto multipliciū sonorū tumultu, necessariū saepe uideat, ut pacem clamem⁹: ululant adeo miserabiliter, ut uere misera mur illorū, nō aliter q̄ Catti in Marcio. **P**orro quid dicā de Euāgelio? qm̄ canis: o quā speciosæ ceramoniæ tū perficiunt (nō alia imagine, quā olim iudei circa Prophetæ sepulchra de quo Mathei. xxiii.) p̄æfert ex serico uexillū formosa ornātū cruce, ad signū foelicis triūphi Iesu Christi de mūdo sub actō, per Euangelicā doctrinā Ioan. xvi. **E**tia qd̄ in baptismo

Oblatio.

Cant⁹ eccl̄ie.

nos omnes sub hoc signum Christo iurauimus, & per Euangelium orbem terrarum uincendum. Præterea circumferant duo ardentes faces, ad iudicium, Euangelium esse uere celestem doctrinam, quam omnes mortales illuminantur & saluantur, nec per aliud quam piam, ad hoc ut firmam in Euangelium fidem teneamus, Ioh. viii. deinde sacerdos portat argenteum turibulum, fumigans & sufficiens, quousque canit, ut sciet, nostrum internum in Christum affectum, cum deuotis ei orationibus, ad laudem suæ gratiæ & doctrinæ nobis collatæ. Præterea circumferit Euangelium magnifice in auro, argento, preciosis lapidibus exornato, in argumentum magnæ existimationis nostræ in Euangelium positæ, illud esse summum thesaurum nostræ sententiæ, quæ ex ardenti amore in pectore concluso, cum multis uirtutibus, Christianaque uita in opera etiam erumpat, quod pene quotidie uidemus. Deinde intonat magnam campanam, per quam sciamus nostrum Christianum, sacerdotale, & apostolicum officium, ut bene illud a nobis curatur & perficitur, quæ admodum nobis premissis commisit & mandauit Christus, Lucæ xii. & Mar. ult. Postremo porrigit in choro Euangelium ad osculandum, per signo magnæ charitatis, quæ ardorem in Christum, & doctrinam eius, ubi patiamur iudicamus nos in æternum futuros amicos Euangelii affectatoresque: nam id quod iurauimus in baptismo, tum osculo confirmamus, eamque in conspectu laicorum aucupamur gloriam, quibus non itidem offerit Euangelium, Quæritur hic est dei cultus: qui si non est, tum ignoro quæ sit cultus. Iam occurrunt nobis perpetuo cum Euangelio Lutherani, Iudeos, phariseosque ex nobis facientes, quo pacto aliter coleremus Euangelium? nonne satis superque magna hæc est reuerentia? nam etiam cum canit, pileum deponimus, assurgimus, e somno euigilamus excreamus fortiter, quod prope iuuat, quamuis interea alibi peregrinamur mens nostra, quod officere non potest, quoniam quidem prentes stamus dist. x. fixum strosack. Post hæc statim pergimus in domum (quæ uocatur) capitulari, ibi uero magnæ nos premunt curæ gratia agitamur consilia, quaratione cultus diuinus possit seruari, ubi literarum pensionum lateant, quæritur sit in fisco thesaurus, ut in mutuam data pecunia usuram possit parere, quo pinguiores nostri redderetur canonici, nouumque insuper formam statutum, quæto tempore no-

uus sacellanus uel canonicus fructus nō capiat, in incio. ut
structura ex p̄sionib⁹ p̄cederet. & in hoc demādāt sub p̄sito
iuramēto cōcionatori, ne ullū faciat sermonē, in quo nō p̄
clamet grāde edificiū, maximas imp̄fās, unde hortet dilige
tissime populū, p̄ cōferēda pecunia, p̄mittens multa Indul
gentiarū milia, addēs etiam nescio quas carenas, dicitq; non
oīnia pertinere ad pauperes, nā & in tēpla recte p̄ferret elec
mosyna. **Catege** si deus nihil amplius ex nobis petit, quā hūc
externū ornatū & pompā, facilis est excusatio: ego aut̄ ualde
timeo, dilecti domī, hęc uobis impingi & affigi quę scripta
sunt apud Esaiam ca. i. **Episcopi** nostri a p̄siderādo accept
runt nomē, ut qui, tanq̄ custodes speculatoresq; esse debeant
in poplo, ut si qñ erret in lege dñi, ab Episcopo in uia reuocet̄
moneat̄, doceat̄, corripiatq; quare uero cognomīe dicuntur
Pastores Hieremię. i. &. ii. qui p̄ scientiā & Euāgelicū dogma
populo fidē tradant. Nam aut̄ Ep̄i oculos inuerterūt, nullo ne
uerbū quidē cōcionāte, immo putātes se se non decere, cū tñ
deuerit. s. Nicolaū, Martinū, Vlrichū, oīnibus apl̄is bene cō
uenerit, & eos ornarit. Et iā Christus Iesus pedes obamblauit
in regionibus regnū cœlorū denūtiās. **Si** p̄dicare uerbū de
decorū esset, si Ep̄os dehonestaret, tñ Christus potuisset in Be
thania ap̄d Lazare q̄scere, apl̄is illud officii cōmittere, quoy
ipse fuisset dñs in bona pace, suauiter uictās, ut nri nunc, in
oīni uoluptatū gñe. Verū ip̄e cœpit opari, & docere. Nūc aut̄
rixas & lites p̄ sacerdotiis, p̄sionib⁹, arcib⁹, urbib⁹, bellis, susci
piūt Ep̄i, hęc trāctāt, hęc honori eē putāt: hoc uero pudet eos
a quo nomen sortiti sunt, & possessionē, dico ego uobis Ep̄is
uestrā magnā esse dignitatē, & ea merito deferē uobis, p̄pter
Christi honorē, si eius uestigia sectemī, sed quēq; uestrū omni
Dñica in p̄sona p̄pria, nō docet Euāgelicū eo quo habitat lo
co, iste nō est Pastor, coges aut̄ grauē reddere facti ratōnē, se
cundū uerbū dñi. Hiere. xxiiii. **Itē** si suū ius, hoīm doctrinā,
loco uerbi dei p̄dicat, obueniet ei ut rōnē collatur⁹ sit de dā
nis inde natis. Ita est scriptū, Esaię. xxiiii. Si uos estis ap̄lorū
uicarii, p̄ficite etiā officiū eorū in p̄pria persona eo loco quē
habitat. **Quā** haberet egregiā sp̄m sacrosctū Euāgelicū, si

Episcopi.

Nota.

ipsi Reuerendi p̄res Ep̄i hoc docerēt: nam tum & plebani sic
 se cōponerēt magna fiducia, ut emularent illos. Nunc uero
 uos estis pleriq; om̄es maximi cōtēptores oīm, q̄ Euangeliū
 fideliter docēt & pelamāt. **¶** dñe, serua me a terribili iudicio
 quod accipietis uos o Ep̄i. Vestri uicarii, Officiales, Notarii,
 Aduocati, sunt Tyranni, aduertūt differētias p̄sonarū, amāt
 munera, exagitant pauperes & desolatos, permittūt ut sim-
 plices pereāt: ita cogitāt, mea res nō agit, quicq; per me fit,
 ad episcopū pertinet. Proinde oīa istorū p̄tā, sanguis inno-
 cens oppressorū, clamat super uos ep̄os in coelū. Nā uos de-
 betis hęc cōsyderare, diligēter exquirere de non suspectis ho-
 minibus, quis sit rerū omniū status, nō credere uestris assen-
 tatoribus, hic sanguis uestris manibus cōmissus est, a quibus
 rursum per iusticiā seueri iudicis postulat, usq; ad minimū q̄
 drantē. **¶** Quā dico uobis in rē uestrā. Quod si sic nō fœceritis,
 Idola estis, secundū uirtutē diuinæ scripturæ Zacchariæ. xi.
 etiā. ii. q̄st. vii. Nō om̄es. Si dicitis, nō eē usum ecclesiæ, ut uos
 doceatis Ep̄i Euangeliū, tum ego dico, uestrā nullā esse aliā
 p̄tatem uel officiū a deo, quā in uerbo dñi, in quo oīa sunt
 cōprehēsa, ut Paulus narrat ad Titū. i. & ii. ad Timo. iii. **¶** Qd̄
 si non uultis uestro fungi officio, deponite Episcopatū, cogi-
 tate tñ quid nomē hoc in se p̄tineat Ezech. iiii. Si pudet uos
 sermonis faciēdi, pudeat etiā uos accipiēdi mercedē nō p̄me-
 ritā. Multo utilius in uestrā collocarem sedē uirū stramineū
 q̄ etiāsi nihil laboraret, nō uesceret etiā. **¶** Qui nō laborat, non
 manducet ex Pauli doctrina. Hęc in utilitatē uestrā dixim⁹,
 nā in cōcionib⁹ publicis nemo audet ueritatē uobis uel uer-
 bo narrare, quare necesse est, ut transmittamus in ædes
 uestras, quæ uelimus uos seire, quo in memoriā uestram
 subeat uobis officium. Item iudex Christus Iesus Matthei.
 vigesimo quarto. **¶** Porro aggrediamur uere nocentes,
 per quos singulariter supra modum quottidiē maximus
 dei cultus perficitur, per sexcentas inter se differentias per
 omnia dissimiles nam: quisq; istorum speciale erexit Ido-
 lum. Sanctus Helias Propheta cognomine Thesbis, olim
 ante natiuitatem Christi aliquot centum annos iuxta

Officiales
 Notarii.

Carmelitæ.

Predicadores

Iordanè ad montem Carmeli habitauit, nec tñ perpetuo, ad eum montè mater sctæ Annæ peruenit, atq; adeo etiam ipsa Anna, & postremò Maria mater ad dedicatōnē tēpli illac de portata (ut isti dicūt) In hoc inquā Carmelo monte sacer ordo insurrexit eorū, qui a loco nominātur Carmaliræ. Ego nescio qd illis in mentē uenerit, meliorē fœcerunt hodie ap- pellationē, & dicunt fratres Mariæ: miror ego uehementer cū Maria Nanna nō fuerit, & nullam unq; formauerit mona- chum, quare ab illa se se uocauerint: multo recti⁹ nomiarentur Hellsche fratres, ab Helia. Ab hoc initio tam magn⁹ pfluxit cultus diuinus, magnæ sctitatis, a tam prisca origine ei⁹ ordīs usq; ab Helia (si uerū aut est) Sed si sctūs locus, longam tem- pus faceret pbos hoies, sathan esset ualde bonus & sctūs, cui⁹ ordo ī cœlo cœpit ante hoīem creatū. Soldan⁹ tñ rem recta deputauit uia: nam postq̄ suam mutauerunt originē, terris suis exegit, qb⁹ antehac sæpe bene fœcerat. ¶ Bonus fuit uir Dominicus, & ex bono anō inuenit mediā uiam, secundū quam cōmodius ad Euangeliū uiueret, quo tēpore adhuc re- gularis canonicus erat, iam ascribūt ei, ut a deo ipso ad tam eximium sit uocatus ordinē, quem & imposuisset deus, cui etiam Deipara uirgo cucullū induisset: nunq; sciui Mariam monachos facere, quæ certe rem q̄si acu tetigit. Nam Mariæ ualde magn⁹ honor & reuerētia a Dominicastris impendit, ut laudabiliter & glōse in Berna & Senis, atq; alibi sæpe acce- pimus. Capior ego magna admiratiōe, qd non & uos fratres Mariæ uocemini, cum ab ea cucullū acceperitis, ueq; Carme- litæ fortassis apud pōtificē Romæ ademerūt uobis hoc cog- nomīs, qui tali illos ornauerat. Hoc si qs alius faceret, dicere- mus eum suum nomen negare. ¶ Postea Thomæ de Agno placuit Dñici uita, quare cōplex⁹ est eā: hic cum in initio na- turales artes & sapiētiā diligeret, tēporis successione ad sacras literas est pertractus, ubi oēm posuit operā ad scripturæ in- telligentia, & secundū ueterem psuetudinē Philosophorū, cœ- pit diuinæ scripturæ phias cōparare, & phis metitus est eam, attñ nūq; eius sentētiæ fuit, ut quæ scripsisset p articulis fidei haberent: nam omnia primatib⁹ subiicit, & sapientū iudicio;

25

quod ferendū est. Sed quæ inde puenere: nō secus atq; dixi
de Hercule & Saturno, atq; aliis sapiētibus, q post mortē pro
diis erecti sunt. Ita etiā nūc monachi p̄dicatores tollūt in al
tum Thomā, sctūs Thomas, sctūs doctor, sctūs doctor ecclīæ
sctūs doctor approbat⁹ a sede Aplica: ut Propheta dicit rem
plum dñi, tēplū dñi, tēplū dñi. Dicit etiam Christū de cruce
cum Thoma locutū: O Thoma tu de me bene scripsisti. For
māt ei grande diadema, hūero colūbā imponētes, quæ aures
eius introspicit, & aliqd insurrat: anserē tm̄ ad aliud fingite
latus, q magnā illius diuinitatē scet. Qñ intram⁹ tēpla eorū
om̄es tabulæ sunt plenæ monachorū depictorū, in lectis de
cūbentiū, quos aurei ex fenestris radii cōtingūt, per hos deus
admirabiliter cū eis diuinitus colloquit, unū sup aliud mira
culū. Præterea clamāt, s. Thomas princeps & maximus om̄i
doctorū sacre theologiæ: ad manū eius pingūt instrumentū
corpis Ch̄i, tanq̄ de eo egregie scripsisset Sctūs Paul⁹ aposto
licus doctor nunq̄ gloriat⁹ est, se esse sup om̄es doctores, mi
nimū aut se uocauit & insipientē, cui deus sapiētīæ testimo
nium dederat. At uos monachi p̄dicatores bonū Paulū cri
nibus Thomæ subiecistis: putatis aut uos foecisse rem gratā
uestro Thomæ, qd̄ eum p̄ deo exaltastis: minime. Qui Tho
mā nō tenet, est suspectus in sua doctrina: q̄ imminuit eius
auctoritatē, teneras Thomistarū aures ualde ledit: qui uero
reiicit Thomā, hic uero sine medio hæretic⁹ est, nō secus q̄ in
ignē piiciēd⁹. Nam scio ego si Thomas scripturæ p̄fert, ualde
claudicat: qd̄ falso multa diffiniuit, qd̄ nec ipse, nec sui fra
tres unq̄ intellexerūt. Meū esset p̄siliū, ut Thomas permane
ret Thomas, sui ipsius bonus est patronus ubi bene scripsit: in
qb⁹ errone⁹ ē, in his nō potestis eū iuuare, quātūcūq; in altū
erigatis eū, p̄tra uolūtātē ipsius. q̄a Thomas est Thomas, nec
quippiā aliud, permittite ut in aliorū bonorū sociorū classe
maneat, nolite uos intra omnē ianuā & cardinē piicere, tum
non p̄memini: q̄ aures habet audiat. Postremo pp̄editis im
mēsam tabulā in publicū, in q̄ depicti p̄stāt uestri monachi,
unus Cardinalis, alter Epus, tertius doctor, q̄rtus astronom⁹
hic tenet liliū, ille pedū, & mltæ monachæ paginæq; inter

missæ sūt in ramis arboris pictæ herètes, ultro citroq; ut colū
bæ, magnis testæ diadematis. **Q**uis demonū uobis reuelauit
omnes hosce in cœlis esse? arbitramini Papā posse sctōs facere?
Si mihi eēt pecunia, & meus serū in diuorū scriberet nume
rum, hypocritice. **V**os hinc inde uagamini tanq̄ Pica, oracu
lum nūcio uobis, agniti estis, nec q̄scitis nisi obuenerit uobis
id qđ olim Templariis. **S**itis nunc præmoniti. Vbi relinquif
noster bon⁹ Frācisus, q̄ fuit præpotētis & diuitis mercatoris
filius, natus in stabulo, & in præsepe posit⁹, nō aliter ac Chri
stus: fortassis etiā in Egiptū fugit præ Herode. Ego nō credo
in ullis esse de quopā sancto historiis, qui tot elazuerit mira
culis, ut Frācisus. **N**ec tñ mirū est, cum etiā quinq; signatis
crucifixus sit: miror ualde ubi adseruastis interim eū, quousq;
ad Christū cruci affixus sit, iam primū in hisce q̄tuor annis,
cur nō ei specialē erexistis crucē: ne rustici errarent, quæ uel
Christi, uel Francisci esset. At forsitan antiqua aliter habet, q̄
noua historia. **S**ctūs Bernhardinus similr stat in spectacu
lis ornāt⁹ multis infulis & pedis episcopalib⁹, quæ hinc inde
circūiacēt eum. **Q**uorsum uero pertinet hæc gloriatio: p̄p̄
tus honorū mundi: cum uos nunc om̄i studio cōtendatis
ad supbas & amplissimas Cardinaliū dignitates, nec eas sine
magno p̄sequimini præcio, cum similiter nō minima orbis
negocia tractetis, cōponatis: gloriāmini multū de uotis, cōsi
liis, & regulis Euāgelii adseruādis, si quis rem ad lucē intuef
tum ferme cōtra om̄es dispēlastis, uitam uestrā in solis ceræ
moniis p̄sumātes, ueluti æqui agrestes, paleis tanq̄ uescētes, cū
uera grana sint uobis incognita. **M**ulti sunt ex uestris quinq; uel
sex sectis, uenenatissimi p̄ceptores (sub bona tñ specie) sacro
sancti Euāgelii. Si q̄s uos oēs: ceramoniales intelligo: in uno
cōbureret accuo, ueritatē iuro, ignoraretis qđ sit Euāgelium.
plus estis splendōr qđā, quā fruct⁹ Euāgelii. Habetis tñ progati
uam, qđ nullus uestrū ad inferos descēdat, nisi si q̄s forte for
tuna ad cœlū tendēs intercideret, ad sonū egregiæ & fide dig
næ reuelatiōis, quā attulit angel⁹ sctūs Frācisus, sicuti fratres
cuius Rufinus, Leo, & Petrus capitulo manifestauef. **N**ihilominus aut, ut ueritatē dicā, aliq; (quos pauci) sunt Reuerēdi

S. Frācisus.

S. Bernhardtus.

**Quinq; sectæ
frāciscanorū.**

& boni p̄res & fratres in eo ordie, q̄ h̄nt uer̄ & san̄ scriptur̄
 intellectu, simile clar̄a differētiā inter carnē & sp̄m. Proinde
 spero aliqū fore, ut & isti uetuli tēplorū serui euigilabūt, dese-
 cturi a lege Moysis ad uer̄ā Christi libertatē. **A**ugustiniani
 suo Augustino affingūt cor, qd̄ tenet manib⁹ duab⁹ traiectū
 sagittis: nō certe itelligo qd̄ hoc sibi uelit, nisi unā Augustini
 esse, quæ signet amorē eius in deū, alterā suorū fratrū in Mar-
 garetā si qm̄ amore ardēt, ut quotidie uidem⁹, & fama perci-
 pim⁹. **S**i magni Abbates boni uelint p̄sulere meā salutē, in
 p̄mptu esset. Vestra dom⁹ nominat̄ Claustrū; q̄a clausum eē
 debeat: ueste habetis talarē, uel nigrā uel albā, & hæc est neces-
 saria, sup̄ quā induitis quod uocatis Scapulariū, siue sit laneū
 siue lineū, denotat iugū Christi crucifixi, obediētiā, exiliū, mi-
 seriā huius uitæ paciēter tolerādā p̄pter deū. **A**d hoc fertis cu-
 cullū rotandū, caput p̄be cōtegēs, pro signo, uos qnq; sensus
 mūdo cū suis affectiōib⁹ renūciasse & demortuos. **C**aput to-
 rum pene est glabrū & rasum, coronula tm̄ relicta, i argumē-
 tū uestri erecti ad deū animi. **C**orona uero passionē dñi sc̄at.
 Hoc uestita apparetis oib⁹ hoib⁹. Nōnli amiciunt̄ nigris alis
 ex brachiis p̄p̄dulis, ut notēt iternū amorē uehēmēter estuā
 rem ad deū, & qd̄ p̄ hūilitatē in altū ad faciē dei puolēt. **C**æ-
 terū sub his titulis puenitis nos sup̄ oib⁹ n̄ris bonis, ueluti ad
 tēplū dei p̄tinētib⁹, uestra monasteria reddunt̄ imunia, im-
 munes etiā sūt Abbates. **Q**ua rōne hm̄oi uobiscū p̄t stare liber-
 ras, q̄ uos dño deo in om̄i obediētiā, & aduersitate hui⁹ uitæ
 obtuleritis, ad portādū Christi iugū, qd̄ nō p̄t apud istāccine
 secularē libertatē p̄sistere, nisi uelitis intueri Papales immuni-
 rates. xvi. q. i. placuit. Iam nōnulli oportet ut sint Ducales
 Abbates, atq; id ex Papæ donatiōib⁹. **Q**uō p̄t papa contra p̄-
 prietatē ur̄i nois immunitates uobis cōferre, cū uocemini mo-
 nachi. q̄ soli eē debeāt, p̄clusi, derelicti, ut sterilis arbor habēdi,
 sicuti Hiero. dicit: q̄ q̄rit, it̄p̄tare uocabulū monachi, hoc ē
 nomē tuū, qd̄ facis i turba q̄ sol⁹ es: ciuitates nō sūt h̄itatiōes
 Herēcolag, sed m̄situdis & p̄p̄si, vñ ei⁹ nomē ē. **Q**uid r̄ndes
 Hiero: Vis te per Papam defendere, tūc cura, ut ipse nomen
 tibi tuum cōmmutet, & uestitum, nec eris amplius mona-
 chus: nam ex te potest Francum equitem facere. Si tu non

Augustiniani.

Abbates.

Scapularia qd̄.

Cucullus.

Corona ca-
pitis.Monachi
S. Blasij.Libertates
Monasticæ.

es monachus, quo igitur nomine convenis nos super personis
 & bonis ad ecclesiam, ut tu dicis, pertinentibus. **Si contra,** Dispensationem
 habetis: ergo recte & Laici vobiscum dispensant, & dant
 vobis id quod estis, hoc est, nihil. Similiter fertis (quod. s. ne-
 cesse est) Episcopale infulam auro & lapidibus distinctam, portan-
 tes in manibus argenteam & deauratam pedem, non poteris alioquin
 vestros regere monachos, etiam si nihil horum adesset: quod porta-
 tis vos pastorem ornamenta, cum pastores non sitis: nec pascatis
 oves, ut Hieronymus scribit Heliodoro. obicitis autem pabulum ovibus
 vestris, ordinis regulam. Quae autem est regula? amictum esse nigro
 vel albo cucullo, Martinas canere, in die per duas horas silen-
 tium, ad prandium & coenam duos epotare vini cantharos, nec
 non ieiunare a Michaelis usque ad Natiuitatis, non exire mona-
 stium sine favore. Laici horum nihil faciunt, & sunt tamen etiam
 boni Christiani. Verum, est ius Canonicum Christianorum pabulum
 quod pabulum habuerunt Hierosolymitanique aliquot centum annos
 nos optimi fuerunt Christiani, nec unquam habuerunt ius illud
 Canonicum: arbitramini vos cucullo & propriis statutis caelum
 expugnatos: nihil minus dilecti Abbates coronati, vestra
 bicornis mitra, & pedem, indicat vobis aliam (quam vocant) Al-
 bam & sublimiorem, cum beneolenti spica, nullo modo eius est
 palustris cannae, quam vos magnificatis. Quid autem hoc est mon-
 stri, cucullum gerere cum debeatis, de eo dispensationem accipitis, &
 Episcopalia ornamenta induitis, unam manum exornatis pul-
 cherrimo pedo, alteram armatis stricto gladio, atque id in quoti-
 dianum pene usum: aliquando etiam ad haec in tergo cardinalicum ha-
 betis galerum appendulum, quorsum opus est vobis gladio: non sa-
 tis est fortis ille, quem Paulus ad Ephesios. vi. monstrat: ut ne-
 cesse sit sanguinari a Caesaribus regibusque mutuo accipere &
 cogitate vos vestrum Scapularium, Caesarique relinque suum ferrum.
Quis malus demon obsedit vos sacerdotes & episcopos, ut omnes
 velitis esse seculares Principes & Reges? Vel Paulus & Chri-
 stus metuntur, vel vos mundanum gladium possidetis pro deo &
 ius. Gladium de vestro religioso statu, ad quem (si legeretis Pau-
 lum. ii. ad Timotheum. ii. & Ioan. xv. inepti estis, agite satagite
 quodcumque volueritis. Sed unus error gignit alium, quemadmodum a

Secularis gla-
 dii sacerdotum
 est contra deum.

bono sc̄to ap̄lo Petro cōmutatio facta est, & deinceps p̄tinua-
 tim a primo se auerterūt fonte papæ, cuius plane alia irrupit
 forma, ut supra clare expositum est, donec ex oue rugiēs Lu-
 pus, ex annunciatore Euāgelicæ pacis, legislator omnigenæ
 Tirannidīs: ex Sacerdote bellator: ex paupere Apostolo, po-
 tētissim⁹ Cæsar & Imperator orbis terrarū exort⁹ est. Nōne
 hæc sunt admirabilia gesta: **Quare** status religiosorum recte
 se cōparat auctori suo, ut caput habet, ita corpus. Papa abiit
 in mūdānū Cæsarē, & suos habet sacerdotes & monachos, sa-
 tellites militesq;: ut Papa sequit̄ Christū, sic Ep̄i, p̄sbyteri, mo-
 nachi, suā etiā p̄fessionē. **Papa** format ex Christo paciētis.
 dño quicqd collubitū est, q̄a uidelicet ipse solus dat uires scri-
 pturæ, interpretat eam, & permittit usum eius, in qua Christ⁹
 quiescit, p̄ arbitrio. Iam ecclesiæ & monachi simit̄ ex suis fa-
 ciunt p̄onis & p̄fessionib⁹ q̄cūq; uoluerint. **Papa** successu
 tēporis p̄ deo se uenditauit & extulit, q̄re ecclesiæ & monachi
 suos sc̄tōs & statuta etiā p̄ deo efferunt. **Papa** donat illis im-
 munitates, cōtra ipsi eum p̄pterea loco dei adorāt: sic habet,
 iuua me, tum iuuabo te. **Ex** istis p̄uenit, unū quēq; partiū pon-
 tificis, palā & impudēter blæphemias in sacrosanctā trinita-
 tē sine pœna expuere, id pt̄ati papæ tribuētē, qd̄ soli om̄ipo-
 tenti deo cōueniat. Nam p̄fecto ego ipse his auribus hausi, in
 quodā Cœnobio palam p̄dicari, cum indulgētias, p̄clamaret
 quidā ab hīnc iam q̄rto anno, papā habere eandē pt̄atem,
 quā cœlestis trinitas. **Hem** inaudita blæphemia. Legat quis
 libellos cōtra Lutherū editos, usq; ad miraculū deprehēdet
 magnas in deū blæphemiōes. Euāgelia Lyras nominant.
 Iam cōfirmat **Papa**, qcquid uolum⁹, p̄nte tm̄ pecunia dat
 monachis sc̄tōs, canonizat p̄ istorū libidine, atq; ita sine nu-
 mero noui dii efferunt. .i. ad qd̄cūq; uolueris monasteriū, in-
 uenies maximā in parietib⁹ & tabulis turbā sanctorū mona-
 chorū hærentē, magnificis diadematis ornatā, uno quoq; sin-
 gularē simiā in manib⁹ tenēte. Item singula artificū collegia
 suos possidēt sanctos, manib⁹ instrumēta eorū cōprehēden-
 tes: hic calceū, ille bipēnem, alius piscem, quart⁹ suem, q̄ntus
 fabrilē malleū. **Ego** spero fortiter tesserarios & clādestinos

Ut Papa ita
religiosi sunt.

In laude pa-
pæ Ch̄ri blæ-
phemia.

Prouerbiū,
antiqu⁹ de⁹.

Admonetur
Christiani,

Excusatio,

pditores & ipsos statim suū sanctū obtētuos. Quod (malū)
hoc magnificū & diuinū munus, scdōs creādi, ad solū deum
pertinēs uobis pmisit? Quare nō iniuria in multorū ore est,
antiquus de⁹, antiq̄ doctrina fidesq; nouus deus, doctrina fi,
desq;. Hoc uero artis est, ut unūquodq; horū recte intelligam⁹,
ne quispiā unū p reliquo cōprehēdat. Sæpe aliqs coruū pro
Psittaco uel Pauone antehac nūq̄ uiso corripit. Aliqñ emi,
m⁹ Nasū piscē loco nobilis Asthæ. ubi aut q̄s domū redierit
atq; eundē exenterarit tū primū fraudē intelligit. Naso intrū
secus atro, Astha aut cādida, & speciosa pinguedinis plena.
Nunc dum in hac terra uiuimus, in p̄cioso gratiæ tempore si
oculos intelligentiæ nostræ non aperuerim⁹, sed in exteriori
usu & consuetudine contenti fuerimus, quātum pertinet ad
dei cultum, putātes nos rem quasi acu tetigisse, interim, ue,
rum nucleum & interiora negligentes, intelligemus postea,
Sed cum nostro maximo & sempiterno dāno, errorē, deuiū
iter, Nasum piscem pro nobili Astha emprū cōprehēsumq;
sed tum forum sublatum erit, cum sponsus ingressus post se
ianuam clauerit. Proinde dilectiss. & optimi Christiani, nō
male uertite meam, etiam si duram & seueram, uestri erroris
denarrationē: nam plus est corpus q̄ tunica, quā corpus ania:
omnis dominatio perit, deseritq; nos in extremo mortis ar,
ticulo: Prosequit nos nemo, nisi nra opera, ad rigidū & gra,
ue iudicium iusti dei: ubi in eodem sunt discrimine rex & pa,
stor, tantidem habetur Papa & simplex sacerdos: nos Chri,
stiani esse uolumus. Fia agamus, ne ita in uniuersum benigni,
simum Christum p̄scribamus in deserta: permittamus ut
iterum reuiuiscat per sacram scripturam, neue a deo infania,
mus, tyranniciq; simus aduersus eum, in sua membra, ut nō
in sempiternā diffamiam & dedecus dicatur de uobis Psal.
Quare fremuerūt gentes &c. In eo nobili psalmo uidete, quæ
dura iudicia iustus deus tulerit.

C Secundus Liber.

Adiungam porro pusillam quandā institutionē
tanq̄ regulā uel signū, unde quilibet ex simplici
uulgo (nam magni Rabini, & laboriosi, s. mar,

tyres, templorū serui, hac forte non opus habēt, de suis rebus certi: attamē illuminet eos Christus quo suos intelligāt morbos, & sic auxiliū habebūt, alioqui nunq̄ in aternū) facile capiāt & iudicet in quotidiana consuetudine fidei nostrā, & usu templorū, quem indies uidemus, quid sit antiquus deus prisca fides doctrinaq̄: & cōtra quid nouicius deus, fides, doctrina, ne multi boni uiri tam misere sedueant, & in diffidentia omnium suorum operum & mercedis, quo ad deum & proximū sustineant, unde in perpetuū nullum p̄fluit bonū.

Quid hīc doceatur.

Primum, quid sit uerbum dei.

Quandoquidē nemo pro certo scit, quid sit deus, nisi quārum ab ipso nobis reuelatū est, atq̄ hoc solummodo per sanctam scripturā, nō aliter licebit de deo loqui, docere, (quam regulā omēs consyderent homines) credere, sperare, quam sacra docent & instituūt literā: cuius figura apparet Exo. iiii.

Secundum. Summū decus, honor, & gloria, quam omnipotens deus ex omnibus petit & querit hominibus, est, ut quilibet hoīm ori diuino, uerbisq̄ quam simplicissime credat, sine hūana additiōe. Ioan. xvii. Cuius figura aptissime Nume. xiii. & xiiii. scatur. Vnde sequit̄, Fidem esse supremū opus bonum, maximū dei cultum, unicum nostrā salutis mediū: nā per fidē unimur deo. Ioan. xiii. Psal. cv. Eccle. xxxiii.

Fides optima, opus bonū.

Tertium. Christiana fides est sacra scriptura, quæ scriptura est mater Christianæ ecclesiæ. Ioan. xvii. i. Corin. iiii. Omnes qui scripturæ ex imo sui cordis fonte credūt, sunt regenerati dei filii. Ioan. i. & xvii. & donec permanent in fide, permanent etiam filii dei, & sunt: similiter sunt coheredes regni dei. ad Roma. viii. Iam si sunt heredes regni dei, salui sunt: ex quo sequitur, nos omnes ex Christiana tantum fide saluos fieri, & per nihil aliud. Ecclesiast. xxxiiii. cuius figura legitur Numeri. xiiii.

Quartum. Omnis scriptura quæ ex deo processit, indicat & monstrat ad Christum Iesum dei filium. Ioannis quinto. Sequitur porro illud, Sacram scripturam Christianam matrem esse, quæ per fidem generat. Ioannis. xvii. & omnes

qui credunt scripturæ, ut supra dictum est, sunt unica eius filia, pulchra & incorrupta uirgo, cuius letus & amabilis sponsus est Christus Iesus. Math. ix. **¶** Exinde possumus intelligere, id quod uulgo dicitur, **¶** Extra ecclesiam Christianam neminem posse fieri saluum: nullo modo in fundamento suo intelligi de papa, & Romæ episcopatu, quæ exteriores res sunt, & mutabiles. Hoc uero est immutabile, spirituale, animæ inherens, atque neutiquam ex humana ratione uel uiribus, sed ex spiritu sancto.

¶ Quintum. Quauis in scriptura fides singulariter, Osee. ii. Charitas diuina etiam singulariter ad Corin. xiii, Spes similiter ad Roma. viii. & hinc inde notata sunt, nunquam tamen est Christiana fides in his terris a charitate & spe segregata. Esai. xxi. Nam quantum in te est fidei, tantum itidem est charitatis & spei, & tunc primum oriuntur sequentia bona opera, ueluti signa tuæ fidei, quæ per charitatem in spe ad deum dominum tuum habes. Math. vii. Ex his sume uehementer necessariam institutionem, **¶** Templorum seruos esse egregie stultos, quod omnem fidem & spem in opera ponunt, ad ritus ecclesiarum, ut si eleganter compserint & ornauerint altaria, multis imaginibus, candelabris, sicque quandam quasi siluam arborum circumposuerint, tum offerunt, sacrificia celebrant, campanis obstrepunt circumcursant in templis ad sudorem usque & rauim, iureiurando asserunt, se bonum opus deo operatos esse, cum tamen in his omnibus iam recensitis, nihil omnino positum sit, ne unius quidem licti momentum: etiam si nihil horum profus fieret, non tamen in ira moueret deus, nec peccarem, si posthaberem hæc omnia loquendo per se ad opera. **¶** Verum deo ex toto corde in omnibus suis uerbis non credere, eum ex animo non amare, nec in eum fidere & sperare, hoc autem est, quod offendit deum, & nos ab illo seiungit. **¶** Quare dixit dominus. Veniet hora quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitur pater, uerum ueri adoratores adorabunt patrem spiritum ac ueritate. hoc est, in corde desiderabiliter, suspirando ad deum in fide. Atque homo seruus amat deus. Sed Templarii fame perierunt ad hominum dei cultum: quapropter nullis modis admittunt tale, querentes alicubi rancidas facti sui glossas.

¶ Sextum. Publica esse templa, utile est, maxime simplicibus & indoctis hominibus, ut per exemplum aliorum bonorum uirorum puo,

tenē ad meditādum deum, quo ad deus largius suā ptulerit gratiā. Nam quātum ad spūm, nihil necesse est templa edificare. Ioan. iiii. ii. Corinth. v.

Septimum. Multitudo uariarū cerāmoniarū ecclesiæ non intellectarū a uulgo, qd sit, & quātū ualeat, parit multos errores in fide, ut cōmunis populus aliquū id quod minimū est, habeat p̄ maximo. **V**t qū iacif fundamētum tēpli edificādi uel altarīs, cum raris & admirabiles sctōrum reliqas superimponunt, ad magnificum aliqd puluinar, neq; id quottidie: & cū adferunt uel rursus deportant, duo uel q̄ttuor ceræ accendunt faces, quas p̄ferunt: ipse sacerdos serico induif, comitatus duobus ministris presbyteris. Iam si simplex laicus sacerdoti sacris operāti adstat interim, & sacramētū eleuat, uel cōsumif, uidens tātās pompas & magnificētias circa reliqas, cū ad Sacramētum uix misera ardeat candela, Missa relicta ad nouum p̄perat altare, in genua p̄cidēs: & ego credo multos etiā adorare reliqas. **P**ossum⁹ nāq; intelligere ex ope, laicū plus animi & reuerētix Reliqis (forte ex olsibus putrefacti equi decerptis) deferre, q̄ Sacramēto, q̄ certe parū Christiani mores sunt. Irē si quis asistit Missæ, & Sacramēto, atq; i alio loco pulset ad eleuādum Sacramētum, discurret de uno ad aliud altare, tanq̄ unius sacramētum infirmi⁹ uel meli⁹ esset altero. Hmōi erroꝝ nō alias uideo causas, quā quod nō recte in fide instituti sunt. Nunc hic mos multis durauit annis, cū multis aliis ecclesiæ ritibus, ut tu ipse potes memisse. **E**st hæc antiq̄ fides uel de⁹: & ego nō cupio eā, ut ut blaterēt tēplarij, & garriāt qcquid uelint. At supra etiā de hac re disputatū ē.

Verus deus antiquus.

Octauum. **V**t est uerus & æternus deus, ita est uera diuina scriptura, uera & certa erectio Christianæ fidei: atq; hic ē uerus de⁹ prisc⁹, uera prisca fides, & prisca doctrīa. ad Ephe. iiii

Biblia.

Nonū. Diuina scriptura ē sacra Biblia, a Christiana ecclesia (quæ supra ad tertiū & quartū notata est, nec Papa & Romanistarū laruæ intelligant) in spiritu sancto agnita & suscepta, ut uera, quicqd in ea scriptum est, uerū ē, q̄a est ipm os domi quod mentiri non potest. Psal. cxvii.

Doctores.

Decimū. **A**xter Biblia, ut ut fuerit q̄spiā sanct⁹, sicuti Au.

gustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Thomas, Bonaventura, Leo, Cyprianus, Chrysostomus, omnes Papæ, & Episcopi, quicquid scripserint uel docuerint, cum ratione intelligendum est, nec unquam Bibliis conferendum, uel eodem loco ponendum, quo ad auctoritatem & fidem. Quare nihil est, si dicas, Augustinus hoc dicit, inde necesse est ut sit uerum: uel Thomas dicit, ideo uerum est: hoc papa docet, quomodo ergo est error: nihil dicit. Verum hoc dicit sacrosanctum Euangelium, quod uerum est, hoc certe credito. Nam in fide sacra scriptura, a sacerdote consecrat uenerabile Sacramentum, a peccato absoluitur, regnum celorum promittit, gehenna comminat, & omnia uera sunt. Mathei. xxiii.

Vndecimum. Omnes homines, angeli, sapientes, philosophi, doctores, Episcopi, Papæ, sacerdotes, monachi, & Nunnæ, si non suffulcunt scripturis & supponunt, sunt ad unum noui dii, Antichristi, uani. Sapient. xiii. & Hierem. x. & xi.

Biblia regu-
doctrinari.

Duodecimum. Sacra & diuina scriptura, est canonica & uera regula, quæ iuste cuncta mensurat, secundum quam omnes doctrinae, cõciones publicæ, madata superiorum, uel sacrorum, uel secularium Papa & Cæsar, omnes doctores, siue Augustinus, siue Thomas, Concilium uel capitulum, Ecclesia Romana. uel Bohemica: omnes inquam omnia ad eam, quam dixi, regulam metiri & examinari debent. quicquid per eam probatur, maneat: quod minus fert scripturae examini, reiciatur ut erroneum & ex nouis diis natum pertinet, tanquam noua fides, noua quoque doctrina abscondatur. Actuum. v. Oportet &c.

Decimum tertium. Omnes homines in terris hoc habeant studio, ut discant legere scribereque, si fieri potest, ut unusquisque Biblia, potissimum Euangelia saepe legat sibi & liberis, suarumque familiae, maxime in feriis. Nam Euangelium eius est uirtutis, quanto homines frequentius illud cum desiderio legerint, tanto melius discunt Christum intelligere, & firmiter forciunt in deum fidem, excitaturque in proximum charitas, oritur celestium rerum amor: breuiter, summa est in terris consolatio in omnibus aduersis. Atque impudens est mendacium, Euangelium non posse intelligi sine doctoribus. Nam diuina scriptura ita est a spiritu sancto expressa, ut se ipsa se aperiat, & unum dictum per aliud declaret, unusquisque locum testimonium det alteri: nec necesse habet emedicare uel a doctoribus, uel ab hominibus, nihil aliud per se quam medicibus, auxili

lia, cū satis sit ipa diues & pfecta. Hæc est em̄ clausus hort⁹, ob
signat⁹ fons, uiuæ aquæ, quæ copiosissime abūdātissimeq; p-
enniter scaturiūt & emanāt in oīa credētū pectora. Ioan. iiii
& vii. **O**bsceto te dicas mihi, q̄s docuit oēs martyres & Here-
micos Euāgeliū: fortassis etiā steterūt i alma uniuersitate Pa-
risiēsi duodeci annos, audiuerūtq; mgr̄m i sentētis sup Euā-
gelia in Sorbona, ubi. s. multū tractat Euāgeliū, & in honore
est atq; p̄suetudīe, nō aliter q̄ felis apd pellifices. **Q**uis istituit
martyres in tā honesta bona & reuerēda i deo uita: forsitan
Scot⁹ & Thomas. Chare Rabine, q̄b⁹ magnis distinctiōib⁹ Pe-
trus, Ioānes, Iacobus, Iudas, Lucas in actis ap̄licis usi sunt, uel i
eor⁹ epistolis: An alias res docuerūt populū, scripserūtq;

Decimū quartū. **M**onachi cuiuscūq; ordīs, q̄ suas doctrīas,
doctores, & sc̄tōs in sublimē efferūt, qd aliud crepāt, cantant
denarrāt in cōcionib⁹, q̄ sanct⁹ Thomas, subtilis Scotus, p̄tā-
tissim⁹ Augustin⁹, uenerabilis Albert⁹, angelic⁹ Bonauētura,
irrefragabilis Alexāder de Ales &c. **N**ūc dico, q̄nq; dē i om̄ib⁹
doctōrib⁹ secūdū hoīs naturā dep̄hēsa est incōstātia, qdā affir-
mādi met⁹, ut etiā ex eor⁹ doct̄is ultro citroq; multi errores
& uehemēter noxi aīaduēsi sint: sciāt, si eor⁹ doctrīnas & cō-
cionēs, q̄s tradiderūt doctores eorū, nō aptissime edificauerūt
sup petrā scripturæ, sed p̄ rato habent & certo, si sic uel Tho-
mas, uel Scot⁹, uel Occam &c. scripserit, dico iquā in magno
eos apud deū stare pic̄o. **L**uce em̄ clari⁹ est, Scotū & Thomā
nullis doctōrib⁹ uenire, & ipsi inter se pugnāt a deo, ut quod
unus affirmet, alter neget: hic p̄nūciat hoc eē p̄ctm̄ mortale,
ille negat p̄ctm̄. Iā si miser popul⁹ ex suggestu tā p̄trarias it̄r-
se cōcionēs audit, quid aliud cogitare debet, q̄ nugas esse &
mendacia: Ecclesiast. xxxiiii.

Decimū quintū. **O**m̄nes principes, maxime Ep̄i, tenent sub
pena gehennæ diligēter & seure aīaduētere, ne ex cōcioni-
bus aliud doceat⁹ populus, q̄ Euāgeliū & scripturā. **N**unc si
cessauerūt ep̄i (ut nūc oēs, plusq; ph̄ dolor, ph̄ibēt, q̄ iuuāt) est
secularium principum, et debent & possūt, astare Euāgeliō,
ut prædicetur, non consideratis uel Anathemate, uel inter-
dicto, siue Ep̄iscopi, siue Papæ: & est ratio, **C**hr̄ist⁹ ipse dicit in

Euāgeliū q̄
bus sit cōmis-
sum.

Euangelio. Qui me cōfessus fuerit corā hoīb⁹, hunc ego p̄fitebor corā p̄re meo. Si uero (uti nō spero) & seclares principes uelint esse cœci, tum ad cōmunē potētīā p̄tinet, etiā p̄mittē tibus sacris lris, adiuuare Euāgeliū, atq; eidē honorē exhiberet quia oportet nos plus obedire deo, q̄ hoīb⁹. Christ⁹ em̄ clare dicit, Marci ultimo: Ite in mudū uniuersum, & p̄dicate Euāgelium om̄i creaturæ. Nō dixit, predicare ius Canonicū, uel Thomam, uel Aristotelem.

¶ Decimum sextū. Verbum dei, sacra scriptura, nō ē in philosophoꝝ sapiētia sita & fixa, i. Corin. iii. Quare ipsa nō p̄t de mōstrari uel mēsurari per Aristotelē & Auerroim: habet etiā naturalis ars ex sua similitudine nō ex omni parte locum cū scriptura, p̄iñ multi etiam egregie docti decipiunt, immo & aliqui sancti errauerunt.

¶ Decimum septimū. Os dei, sacra scriptura est fixa immutabil, p̄petua, uera, Marci. iii. Quāob̄re nō sinit se flecti uel incuruari, secundū humanā mutatōnē uel leges. sed p̄tra oportet, ut hoīes se mutēt & accōmodēt ad scripturā, si uoluerint uitam æternam, Math. ultimo.

¶ Decimum octauum. Iam hoc est discriminis inter scripturas sctās, & p̄has doctrinasq; mortaliū, ut scriptura a nullo in his terris (utcūq; sit sublimis ingenii) intelligi possit, nisi cui a deo ex altis singulariter datum ē. Joā. xii. & Esaia xci. Nūc gratia dei om̄ib⁹ sup̄bis sapiētib⁹, prudētibusq; mūdi nō dat̄ Lucæ. i. nisi illi prius in anio se p̄ insipiētibus & stultis habuerint. i. ad Corin. iii. Hoc uero in æternū nō fit, nisi hoc operet̄ ipse de⁹. Ioan. vi. At insipiētia & stulticia in om̄i hoīm sapiētia, prius magni existimata, fit & orit̄ in recta & uera sui ipsi⁹ cognitiōe. Apocalip. ii. Cognoscere se ip̄m nullū habet aliū unde disceret̄ magistrū, quā syncerā humilitatē. Prouer. xi. Humilē esse, hoc est, homī suā demere uitā, atq; illā deo appēdere, ita ut hō se ip̄m nihil putet, nihil sibi tribuat, sed quāqdē cor ablatum est, ut luctet̄ & suspiret eo, quo p̄tractatū ē & defixum, nepe ad Ch̄m solum dūm n̄m. Lucæ. i. Iam si hō uiuit in deo, unif̄ deo. Ioan. xvii. Cū itaq; unus est cum deo, habet etiā familiaritatē cū deo, & deus cū eo, quæ in his tēpo

Cognitio sui
ip̄suis.

Familiaritas
cum deo.

ribus nihil est aliud, quā cognitio dei & uolūtatis eius, desy-
 deriūq; Psal. xxxv. Quā similiter auxiliū diuinæ gratiæ succe-
 dit, ut magis magisq; illuminemur in uoluntate domini. Et
 amicitia qua deus est in hominē, & hō in deū, fit una in diuīo
 sigillo, quod est sacra scriptura. Roma. xv. Nam ea est obli-
 gata omībus potētibus, sapiētibus, doctis mūdi, ut nō potue-
 rint intelligere, nec intelligēt usq; in cōsumationē seculi. Lu-
 cæ. xvi. Immo eo plus & obstinatius per obiectōne scripturæ
 occedant, & indurant. Ioan. xix. Proinde ne hilū quidē refer-
 ret, siue q; doctor sit in Theologia, nec ne, Episcop⁹ seu Papa
 uel porcarius, siue alioqui abiectissimus. Deus em̄ ipse sibi ele-
 ctionem & ianuam retinuit, cui bene uel male uelit, multū
 siue parum gratiæ pcedere. Exodi. xxxiii. Et etiāsi nulla esset
 in terris scriptura, nec alia intelligētia, quam hæc regula, tñ
 omēs homines deberent se erigere, & capita ad deum tollere,
 dicentes: Domine, ego sum miser pētōr, miserere meæ deso-
 lationis & miserix. Verum sapientes, magni doctores & Ra-
 bini, ueteres tēplarii hisce non opus habent, scribūt se hostes
 huiusmōi stultorū & insipientiū hominū in Christo. Videte
 uos callidi sapiētes, ne ferret ille circulus Sennacherib in ue-
 stras cogat nares, ut uestra ppria sapiētia uos ineternū scan-
 dalifet. secundū uerbū. i. ad Corin. iii. Quorsum pertinet po-
 tentia sine timore dei, & scientia sacre scripturæ: nisi ut di-
 uexent pauperes, seducantq; utq; graue on⁹ Pharaonis quot
 tidie amplius durissime in innocentiū subiectorū colla de-
 tradam⁹, cum tñ ab eo liberi sint, & liberati per Christū Iesū
 dominū nostrū. Paulus testat, nostra pētā tantā dei irā mo-
 uisse, ut imposuerit nobis pro principibus muliebria capita,
 cicōias, miluos, accipitres, griphes, & q̄ttidie plures accipim⁹.
Decimū nonū. Nullus præstantior uel nobilior thesaur⁹
 pōt in his terris inueniri, quam uerus & iustus ad suggestum
 p̄dicator uerbi dei. Math. xiii. Qui est honestæ, pudicæ, Chri-
 stianæq; uitæ: in talem ciuitas nullis debet parcere sumptib⁹
 Nā ut canit tibia, ita subsiliunt inuitati hospites. Si prædica-
 tor uerus est in scripturis & peritus, certe deus ex ipso loquitur:
 Sin uero fraudulentus est, deus ab eo procul est, ex eoq; loq̄t

Bonus p̄di-
cator.

**Similitudo
de verbo dei**

**¶ homo con
sidera.**

Notate Ep̄i.

Beeltzebug. Mathei. xiii. Et ubi nam populus discet cogno-
scere deum, nisi ex publicis concionibus? Si tum cōcionator
auditoribus suis præponit pura siliginis grana, sine paleis, ue-
scuntur cōmanducones puro & albo pane: qui postq̄ conco-
quitur, generat syncerum, subtilem, naturalēq; sanguinem:
hic producit bonam cōstitutionē, quæ certam & firmā p̄bet
ualetudinē: hæc bonas operationes, atq; hæc proferunt lau-
dem & honorem. Ita uerbum dei est ille panis purus, a præ-
dicatore populo præpositus: cōmanducones, hoc est popul⁹,
qui audit uerbum, si cum diligentia sumunt, concoquunt in
cōtemplatione, quid, quomodo, & quare. unde nascitur sub-
tilis sanguis: hoc est, si discunt intelligere quid sit deus, quid
sit uerus honor eius, quæ uera sit fides, q̄ uera bona sunt opa,
quid homo sit, utpote, plane nihil, & qui ex se nihil boni pos-
sit &c. Hæc intelligentia parit quietam cōscientiam, alioqui
ineptis interrogationibus, & diffidentia tumultuantē. Iam
cōscientia intelligens & sana, reddit hominē cōstantem in
omnibus aduersitatib⁹, ut se suffulciat deo & scriptura, tanq̄
in Petra. Talis bona & cōfirmata sanitas, adfert modū & ra-
tionem agēdorū omittēdorūq; unde primū exoriunt bona
opera deo accepta. Quia opus quātū quātū sit, uel esse possit,
si candidā non habet uoluntatem, piasq; circūstantias, nihil
est. Quis autē tam sublimia denarrabit simplici uulgo, nisi
doctus & timens deum prædicator? Quando populus non
audit aliud quam synceram scripturam, tum etiam non alia
contingit ei intelligentia de deo & uoluntate eius, ut quæ re-
cta & uera est, deus est ueritas, deus est uita æterna: inde seq̄
bona pax & cōpacientia in populo, quam producit uerbum
dei. Quid melius est in his terris, quam pax, & miserix nostræ
inter nos mutuo compatir: ubi certe ipsemet habitat deus cū
fortūna & salute.

¶ Vigésimum. Nullum noxius nec present⁹, uel magis pe-
stiferum uenenū potest, uel excogitari uel repperiri super ter-
ram, quam falsus & fraudulētus prædicator. Mathei. xxiii.
(Cōuerte similitudinem paulo ante de pane datā, & depre-
hendes) Paulus ad Ro. x. ita dicit: Qui inuocauerit nomen

domini, saluus erit. Quo pacto quēpiā inuocabunt homines,
 si in eum non credunt? uel quomodo credent uel fident ei,
 quem non audierunt? & qui audient, si non prædicatur? &
 quomodo prædicabit, cū nō ad hoc missi sunt? &c. Hoc tū
 est ad cōmunem sensum. Si populus deum non aliter intel-
 ligit quam per fidem, & ea prouenit ex auditu, auditus ex p-
 dicatione, quæ ex prædicatore profluit (nunc res ipsa tãgit)
 Si igitur prædicans imperit⁹ ē, indoctus, malign⁹, falsus (ut
 multi sunt, qui in suggestu nihil aliud quam priuatas rixas,
 odia, superbias euomunt, uel cisci se alio modo non potētes)
 quid putas talem cōcionaturū ex spiritu scripturæ? nihil mi-
 nus ut est, ita cantillat cantilenam, humanas didicit sapien-
 tias, Cæsareum & pontificis ius, Aristotelis & Auerrois artes,
 magistrum cum sexcentis opinatoribus rixosis inter se & la-
 ceris, ut mēdici sunt, cum nec aliis studuerit, nec scit. Quid
 aliud igitur doceret, nisi humanas sapiētias: quas si ex eo au-
 dis, etiam discis & exerces: unde nascitur consuetudo, quæ pa-
 rit statim confidentiā: & hæc si in te radices egit, das te quieti
 & paci, tandemq; concludis, ut nec profundiq; interroges, nec
 existimes aliud quicq; atq; ita arbitraris firmissimū uinculū,
 certas manus te iniicisse regno cœlorū, nec posse te frustrari
 (cum distet illud plus q̄ cētum miliaria a te) **Quis** tum tuā
 tibi uult auellere superstitionem? quicquid dicitur, ut cunq;
 aperte sacra tibi exponatur scriptura, rationesq; reddant ra-
 tionabiles, tum assueuisti ueteri, putridæ, molliq; aquæ (non
 secus atq; Teucha, quæ tantum in stagnis & sordibus delite-
 scit libentius, niuas nihil curans fontis aquas, etiam si mors
 illius sit) caput habes insanum, doctrina uera est tibi inaudi-
 ta, noua res tibi est: proinde rotas canum caput & phanati-
 cum, dicens: **Quæ** hæc est noua doctrina? unde cum hac hic
 aduenit hospes? sexagenarius nunc sum, nec aliter audiui cō-
 cionari: olim etiam uixerunt sapientes & prudentes homi-
 nes, errauerunt ne omnes? ignorantes quid rectum, quid nō,
 meus pater etiam me ita docuit, si ita haberet, ut noui con-
 cionantur prædicatores hoc tempore, tum omnes effemus
 sathanæ, & aberrassent omnes ueteres: quo pacto huc deue-

**Pertinax su-
 perstitiosus tur-
 bes sermo.**

nimus: **E**st hereticum, erroneum, ipsi nobis nouam predicāt
 fidem, nolite, nolite, ego manebo apud meum ueterem deū,
 fidem, doctrinamq;. **E**t talia audiūt iuniores, sic cogitantes,
 hoc facit concionator, noster pastor, monachi sacerdotes, &
 meus pater, mea uicinia, & tu sic senties: in de multitudo con-
 fluit, unus stultus cōfirmat alium: si modo uel unum aliter
 profertur uerbum, quam istorum azininum caput capiat, tū
 rudiant & uociferantur, non scripturas, nihil minus, sed illu-
 siones, contemptū, conuicia, infamiā, blasphemias: & postea
 respiciunt, num nam quispiam uelit dicere, hic uero egregi⁹
 uir est. Mi stulte, dic mihi quando coepit tuus deus, tua fides,
 tua doctrina? dices, per omnem uitam sic audiui prædicari.
Nūc audio cōmode, p̄dicatorē hęc tibi tradidisse maxime.
 Verū quæ nam docuit ille te? (uel in cōfessione confessor
 tuus qui, de eadem est salua, o confessio o cōfessio, quis uelit
 ad eum modum dicere de te ut de predicātib⁹). **R**espondes,
 docuit sanctum Thomam, Scotum, Occam, Capreolū, Ari-
 stotelem, Aueroim, Magistrum in sententiis, Dormi secure,
 Rosellum, Summulas, p̄tificis ius & Cæsaris. O bonum ue-
 nenum. **N**unc porro te interrogo, qui sunt illi quos nomīasti
 modor homines. Si iam homies predicauit, sunt ergo homi-
 nes tui dii, tua fides, tua doctrina? **R**espondes, non ita: sunt q-
 dem homines, uerum eorum doctrinā docuit. Iam dic quæ
 docēt isti: docent de domino deo multa bona. **R**esponde de-
 incept: sunt omnes equaliter sancti, si narrāt de deo? **N**ō, in-
 quis. **Q**ui ergo admirabiles ponunt quæstiones, dissentiunt
 inter se, nō alia specie, quam quæ est apud Homerum deorū
 pugna. Exponas ergo quæ nam sunt istæ quæstioes? **Q**uerūt
 quō, qd & ubi, & quare sit sancta Trinitas, qua ratiōe Christus
 deus sit uel nō sit, qd sit, cui⁹ officii, & ptātis, q̄rū sit uiriū spūs
 sc̄tus, & quō dñs deus in creando mirabilia opef: p̄terea pul-
 cherrima quæruūt de cœlo & angelis, qua uia possim⁹ intrare
 cœlum, qd sit in purgatorio & apud inferos: hęc res non sunt
 raræ. **B**one uir, qb⁹ autem probant? unus ostendit hac scri-
 ptura, alter alia, attamen ille regnat, qui hęc per ratio-
 nabilia dicta sapientium naturaliu magistroꝝ fortissime.

Egregii, si
 diis placet,
 scripturæ &
 narratores.

vñ xlvij
 vñ xlvij
 vñ xlvij

pbat. Eia bona res. Quātū audio in scripturis adhuc sunt in
 preambulo, uerum in rationibus naturaliter sapientū, digla
 dianē & certant p uerbere sanguinis. Mi homo, qui tñ sunt
 isti naturales magistri, qui tantas docuere sapientias: Aristo
 teles est princeps omnīū, inde Plato, Auerrois, Pythagoras:
 audio itaq; Aristotelē, Auerroim, Platonē, censores & iudices
 esse, qui sententiā ferant de sacra scriptura: Respōdes. Isti
 utunē illis in libris eorum per totum. Dic porro: Magistri na
 turales fuerunt Christiani, uel gētiles: Gētiles, Græci, Arabes
 Expone, quos tu appellites gētiles: Qui nō credunt in deū
 ut nos iam, & olīm Iudæi sub lege. O bone uir, qui ergo gen
 tiles potuerunt iudicare super uerbis dei, si nunq̄ cognouerūt
 deum: quis fuit illorū deus: Sol, Luna, Iuppiter, Mars, & reli
 q̄ Idolorū turba. Eia bona res. Quid autem sunt huiusmodi
 idola: Sathanæ familia.

C Nunc uolumus simulo accūbere, & priscū deum, fidem, do
 ctrinamq; retro querere. Quid putas, si Sathan tandē tuus **Conclusio.**
 antiquus fieret deus, Aristoteles homicida, Auerrois Sodo
 mita, Plato desertor tua antiq̄ fides, & tua antiq̄ doctrina:
 Proinde nihil dicis per uitā meam ita audiui, quā obrem nō
 muto sententiā. Prouerbiū circūferē, & uerū qdē: Non om̄e
 quod fulget, aurū est: quæ est cōparatō palearū ad siliginem:
 Quasi diceret qs, nihil. Audi hāc sententiā, o uetus stulte, quā
 deus om̄ipotens in hunc articulum eloquit, per Hieremiam
 Prophetam. xiii. Si mutare potest Ethiops pellem suam, aut
 Pardus uarietates suas (quasi diceret, minime) & uos poteri
 tis benefacere, cum didiceritis malum: O uæ uæ, quā durum
 hoc est dictam. Stulte, perlege Hieremiā, hic tuam tibi indica
 bit stultitiā, quod sit a deo ppter hunc articulū tñ emissus, tñ
 magnifice in utero matris preparatus, prædictūq; sibi multo
 ante, quam multi antiqui & obstinati, maligniq; stulti obuē
 turi ei essent, cū suo antiquo deo, antiq̄ fide, antiq̄ doctrina,
 qui persecuturi eum essent, cōtempturi, & tandē interfecuturi,
 nec tñ superaturi. Utinam stulti sapientes hunc Prophetam
 diligenter perlegerēt, si ulla in eis restaret diuini timoris scin
 tilla, cōuerterent nimirū se, agnoscerētq; errorē suū. Verū qd

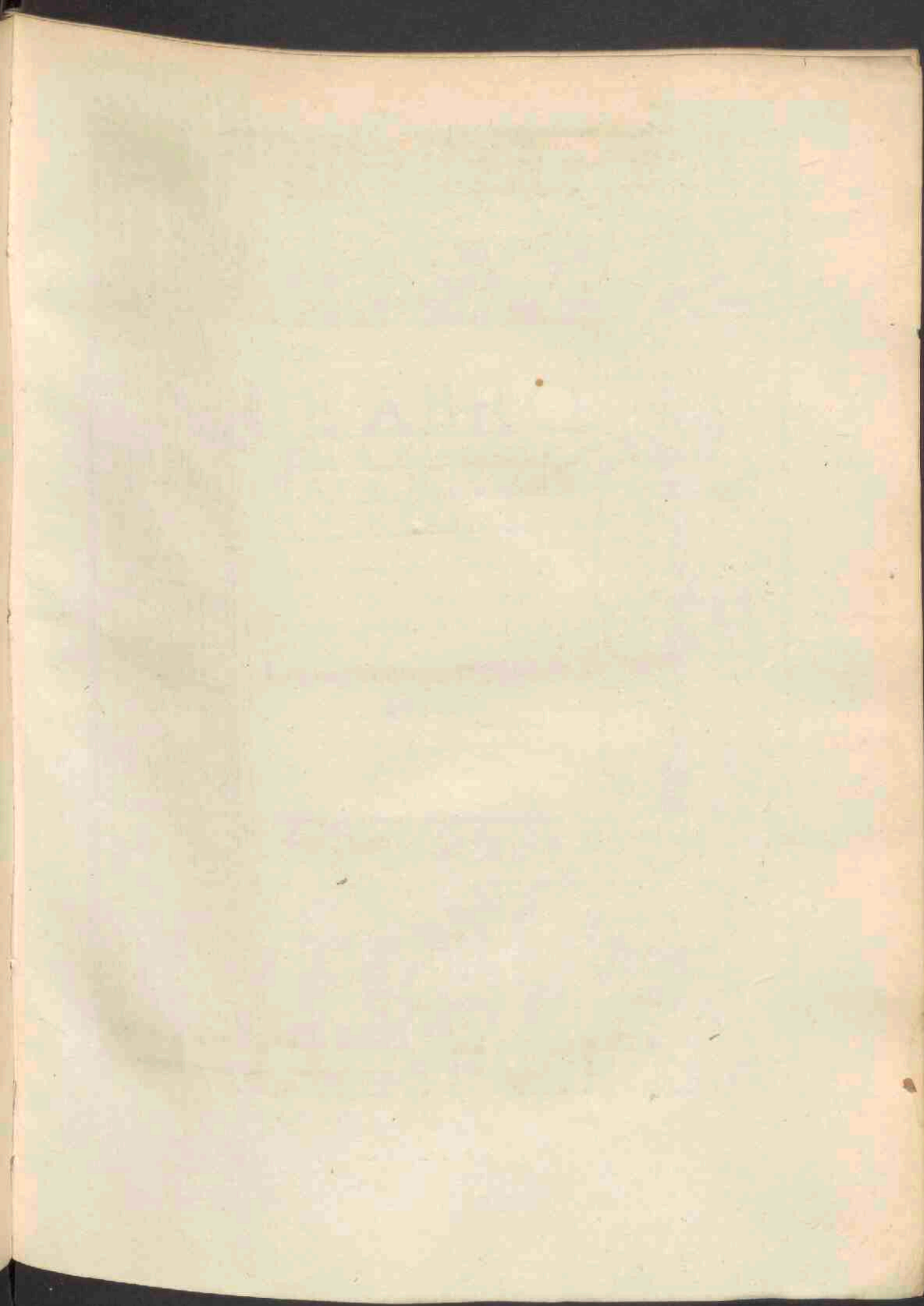
A sacro ordine
maxie cōtem
niē deus.

ficam: uox istorū est, **A**gnus Agnus, sicut lupus perpetuo so
nabat, cum fame cruciaret. At nihil ducor admiratōne. Nā
experientia omniū temporum testatur, dominum deum a
nemine magis & cōtemprius habitum & persecutum, quam
recte ab iis, qui singularem habent ab eo cōmissionē, ut lau
dem & gloriam dei omnibus exhibeant. **Q**uia illa meretrix
purpurata, auro & nobilibus lapillis exculta, usq; in hunc diē
in manu tenet aureum calicem, plenū blasphemis dei, por
rigens eum omnibus suis procis & amatoribus, quo poculo
omnes terræ principes inebriat, ut & ipsa ebria est ex sanguine
sanctorum & martyrum Iesu Christi. **H**æc meretrix suas ex
ercebit libidines cum hac potione, usq; in finem seculi, ut tū
a Christo Iesu præcipites & interficiat: ei em̄ uictoria hæc re
tenta est. **Q**uare nemo offenda, uel miretur, cur istorum res
sint adeo erectæ sublatæq; & procedant tam foeliciter om̄ib;
aduersariis suppressis & perditis, & nonnunq̄ interfectis. Ita
enim fieri oportet secundum Propheciam Danielis. viii.
Qui aures habet audiat. Atq; hæc in bonam partem accipite,
si alicubi impudentior fuerim, quicquid feci, in rem uestrā
fecerit, ut nemo in errorem ueniret, atq; ita in perpetuū dam
naret: a quo deus præseruet nos gratia sua. Amē.

C r̄. 10.

Iudas Nazarei.

VVITTEMBERGAE.

1844590